

Η ΕΘΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΩΝΗΣ ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Γιάννη Σφακιανάκη:** 'Η ἐλευθερία τῆς Ἱστορίας (ἄρθρο)
'Αγγ. Σημηριώτη: Οἱ φίλοι (ποίημα)
Κ. Δ. Σούκα (Χαλδαίου): Πανικός (Νουβέλα)
Γ. Τσευκαλά: 'Απόκρυφον (ποίημα)
Γιάννη Κοντοῦ: 'Η Ἱστορία ἐνὸς ἀμαρτωλοῦ (διήγημα)
Φοῖβου Δέλη: 'Ανάλυφον κόρης (ποίημα)
Πέτρου 'Ολύμπιου: 'Ο νόμος τοῦ πλαισίου καὶ τῶν συνθηκῶν (μελέτη)
Βάσου Βάφνα: Θλίψεις (ποίημα)
'Εντρὸν Ζαλοῦ: 'Η σημερινὴ θέσις τοῦ Ζολᾶ (μετ. Κίτσας Μαλικούτη)
Γ. Κοτζιούλα: Λογοτεχνία καὶ τοπικισμός (χρονογράφημα)
Ι. Κάμη: Καλλιτεχνικὴ κίνησις Ἰουλίου

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

- Γ. Πράτσινα:** Γκόλντμινθ, τὰ λάθη μιᾶς Νύχτας—Τσεκούρα, "Ἀνθρωπος εἶμαι κι' ἐγώ—Συναδινού, ἐσὺ καὶ μεῖς—Μιραμπώ, Θερμὴ ἀγκαλιά—Γκρινιόν, 'Ο ἐπιθεωρητὴς Γκρέϋ κ.τ.λ.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

- Σοφίας Μαυροσιδη—Παπαδάκη:** Μ. Λουντέμη, Τὰ πλοῖα δὲν ἄραξαν καὶ Περιμένοντας τὸ οὐράνιο τόξο—Λ. Ραζέλου, Βερενίκη—"Ἄλκη Τροπαίατη, Τὸ βιβλίο τῆς ἀγνωστης ἀδελφῆς—'Ανρὺ Τρουαγια, 'Ο Ντοστογιέφσκυ στὸ κάτεργο.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΤΩΝΗΣ ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ

ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ 4 (ΣΥΝΤΑΓΜΑ) ΑΘΗΝΑΙ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ

Βιβλιοπωλείον ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Φιλελλήνων 4

Συνδρομή γιά ένα χρόνο Δραχ. 60

Γιά τό έξωτερικό Δολλάρια 1 1/2

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗ

Ἡ «Νεοελληνική Λογοτεχνία» θά κρίνει μόνο τά βιβλία πού τῆς στέλλουν σέ δυό ἀντίτυπα.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Ι. Ν. Γρυπάρη: Σοφοκλέους Ἀντιγόνη (ἐλεύθερη ἀπόδοση) Ἀθήνα. **Κωνστ. Μ. Καλλία:** Σημειώματα. Χαλκίδα. **Γ. Λιβαθνοπούλου:** Ἱστορίες τῆς Κεφαλληνίας. Ἀθήνα. **Φρίξου Τζιόβα:** Ἐντελβάις (Ποιήματα) Γιάννενα. **Χρήστου Λεβάντα:** Ἡ φαμίλλια τοῦ Νῶε (Διηγήματα) Ἀθήνα. **Γ. Αἶνου:** Ἐ ἀγριολούλουδα τ' ἀγροῦ (Ποιήματα) Ἀθήνα.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

«Ἡ Νεοελληνική Λογοτεχνία» ἐπί παραγγελία ἀναλαμβάνει νά προμηθεύει στοὺς ἀναγνώστες τῆς ὅλα τά βιβλία πού θά μπορούσαν νά τοὺς ἐνδιαφέρουν. Γιά κάθε παραγγελία γράψετε στή διεύθυνση τοῦ ἐκδοτικοῦ μας οἴκου Φιλελλήνων 4 Σύνταγμα Ἀθήνα.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Μηνιαῖο Λογοτεχνικό περιοδικό
Διευθυντής: **Τῶνης Ζαχαράκης**

ΧΡΟΝΟΣ Γ.

ΙΟΥΛΗΣ 1940

ΤΕΥΧΟΣ 7^{ον}

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ἡ ἐλευθερία τῆς ἱστορίας

Μέσ' στήν πορεία τῆς ἱστορίας διαπιστώνουμε συχνά τὴν ὑπαρξη μορφῶν πολιτισμοῦ πού μοιάζουν καταπληκτικά μὲ μιὰ τάξη κολεοπτέρων, πού, ὅπως μᾶς λείει ἡ ἐντομολογία, δὲν πεθαίνουν παρὰ μονάχα ἀφοῦ γενήσουν τὰ αὐγά τους. Ἡ φύση, ὅπως βλέπουμε, πρὶν ἀφανίσει μιὰ μορφή ζωῆς, φροντίζει νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ σπέρμα τῆς διόρκειας. Ἡ φύση ἐνδιαφέρεται πρῶτα γιά τὴ ζωὴ καὶ ὕστερα γιά τὴ μορφή. Ἡ μορφή σὰν ἰδιάζουσα ἔκφραση προσαρμόζεται κάθε φορὰ στὶς ἐνδόμυχες ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς:

«Πόσες γελάδες ψόφησαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ κόσμου ὡς σήμερα; ρωτάει ὁ δάσκαλος τὸ μαθητὴ του.

— Ἀμέτρητες, ἀπαντᾷ ὁ μαθητής.

— Χάθηκε λοιπὸν ἡ γελάδα; ξαναλέει ὁ δάσκαλος. — Ὅχι, ἀπαντᾷ ὁ μαθητής.

Πεθαίνουν λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι μὰ δὲν πεθαίνει ὁ ἄνθρωπος. Πεθαίνουν οἱ πολιτισμοὶ μὰ δὲν πεθαίνει ὁ πολιτισμός. Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὁ ἴδιος πού χαλάει καὶ ὁ ἴδιος πού χτίζει, ὁ ἴδιος πού πεθαίνοντας ἀφήνει πίσω του τὸ νέο σπέρμα τῆς ζωῆς.

Ἡ διόρκεια εἶναι ὁ νόμος τῆς ἱστορίας, ὅπως ἡ αἰωνιότητα εἶναι ὁ νόμος τοῦ πνεύματος.

Μὰ τὸ ἄτομο πού τὸ συνταράσσουν τὰ γεγονότα τῶν μεγάλων ἱστορικῶν συγκρούσεων δὲ μπορεῖ πάντα νὰ στοχάζεται πάνω στὸ συμβολικὸ μῦθο τοῦ Ζαγρέως πού πεθαίνει καὶ ξαναγεννιέται. Τὸ σημερινὸ ἄτομο δὲν τὰ καταφέρνει πάντα νὰ μένει αὐτὸ πού εἶναι

ανάμεσα από τις μεταβολές και τις καταδρομές της ζωής. Χρειάζεται δύναμη, ψυχραιμία, πίστη.

* *

Μέσα σε λιγότερο από είκοσι χρόνια οι γενιές της Ευρώπης βρίσκονται ξανά μπροστά σε μιὰ από τις φοβερότερες συγκρούσεις της Ιστορίας. Ἀνάμεσα από τὴ φρίκη καὶ τὸ χάος ξεπροβάλλουν ξανά καινούργια ἀγωνιώδη ἐρωτήματα.

Ποτὲ ἡ ἀνάγκη μιᾶς πίστεως, ἑνὸς ἰδανικοῦ ἢ μιᾶς θέσης δὲν παρουσιάστηκε τόσο ἐπιταχτικὴ ὅσο σήμερα. Μιᾶς πίστεως ὅμως καθολικῆς «πὲρ' ἀπὸ τοὺς Βένετους καὶ τοὺς Πράσινους», μιᾶς πίστεως ποὺ ν' ἀγκαλιάζει ὅλο τὸν ἄνθρωπο.

Ποὺ εἶναι ὅμως αὐτὴ ἡ πίστη ποὺ θὰ εἶναι καὶ μὲ τὸ μέρος καὶ μὲ τὸ ὄλο καὶ μὲ τὸν Ἕλληνα καὶ μὲ τὸν ἄνθρωπο;

Εἶδαμε στίς μέρες μας, παράλληλα μὲ τὸν πόλεμο τῆς σκηνης καὶ τὸν πόλεμο τῶν θεωριῶν. Τὸ μέτωπο τῶν θεατῶν εἶναι κάποτε πιὸ φρικαλέο, πιὸ ἀδυσώπητο, πιὸ θλιβερό. Ἐνας πόλεμος στοὺς ἐξῶστες, κάτω ἀπὸ σημαῖες ξένες, ποὺ ἀποδείχνει, πῶς ἡ γενιά μας μπορεῖ κάποτε νὰ διαβάξει τὴν ἱστορία μὰ δὲ μπορεῖ νὰ τὴ ζεῖ. Ἀλήθεια, εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ ζεῖ κανεὶς τὴν ἱστορία. Θλιβερὴ διαπίστωση, ποὺ ὅμως πρέπει νὰ χόουμε τὸ θάρρος νὰ τὴν ὁμολογήσουμε.

* *

Ὁ πρῶτος εὐρωπαϊκὸς πόλεμος μαζί μὲ τὰ ἄλλα «ἀγαθὰ»... ποὺ μᾶς χάρισε, ἦτανε καὶ τοῦτο: πλούτισε τὰ λεξικά τῆς θεωρητικῆς σκέψης μὲ ἕνα σωρὸ νεολογισμοῦς. Ὅχι πῶς πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ὑπῆρχαν καὶ σὲ παλαιότερες ἐποχές, μὰ ἀπὸ τὸ μεγάλο πόλεμο πῆραν πλατύτερη χρῆση καὶ καθιερώθηκαν ὀριστικά. Ἔτσι ἀπόκτησαν γενικὸ κύρος, ὅπως τὰ χημικὰ πολεμικὰ ἀέρια.

Ὁ ὄρος «μεταβατικὸς» λόγου χάρι δὲν ἄργησε νὰ περάσει ἀπὸ τὰ λεξικά τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν στὴ γλώσσα τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας:

«Ζοῦμε μιὰ μεταβατικὴ ἐποχὴ», σοῦ ἔλεγε ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ποὺ σὲ συναντοῦσε στὸ δρόμο. Πολλοὶ χρεώστες ἀνέβαλαν τὴν ἐξόφληση τοῦ χρέους των μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι «διερχόμεθα μιὰν μεταβατικὴν στιγμήν τῆς ἱστορίας» ἐνῶ μιὰ κόρη ἀναβάλλει τὸ αἶσθημά της «λόγῳ τῆς μεταβατικότητος τῆς ἐποχῆς».

Δὲν πρόκειται νὰ κάνω χιοῦμορ, θέλω μονάχα νὰ τονίσω πῶς ὁ ὄρος αὐτός, μπαίνοντας στὴν καθημερινὴ χρῆση, ἔχασε τὸ ἱστορικὸ του περιεχόμενον καὶ ἔγινε ταυτόσημος μὲ τὸ περαστικὸ καὶ τὸ ἀβέβαιο.

Μεταβατικοὶ καιροὶ στὴν ἱστορία λέγονται τὰ διαστήματα ποὺ μεσολαμβάνουν ἀνάμεσα σὲ δυὸ μορφές πολιτισμοῦ, ποὺ ἢ μιὰ προετοιμάζει τὸν ἐρχομὸ τῆς ἄλλης, ὅπως συμβαίνει περίπου μὲ τὰ κολεόπτερα γιὰ τὰ ὁποῖα μιλήσαμε στὴν ἀρχή.

Λέω περίπου, γιατί ὅ,τι γίνεται στὴ φύση δὲ γίνεται τὸ ἴδιο ἀκριβῶς καὶ στὴν κοινωνία.

Ἡ φύση δρᾷ κάτω ἀπὸ νόμους φυσικοῦς, νόμους αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος. Ἡ ἱστορία κινεῖται κάτω ἀπὸ συναρτήσεις ποὺ δὲν ἔχουν τὸν ἴδιον ἀκριβῶς χαραχτήρα μὲ κείνον ποὺ φανερώνουν οἱ φυσικὲς αἰτιώδεις σχέσεις, γιατί κοντὰ στ' ἄλλα ἔχει καὶ τὸ στοιχεῖο τοῦ ἀνθρώπου, τὸ στοιχεῖο τῆς ἐλευθερίας. Αὐτὸ τὸ στοιχεῖο ἐκδηλώνεται συχνὰ μὲ τὴ μορφή μιᾶς ἱστορικῆς ἀνάγκης.

Ἄς ἐξηγηθοῦμε λίγο ἀπλά. Ὅταν συσσωρευθοῦν πολλὰ σύννεφα στὸν οὐρανὸ καὶ ψυχθοῦν, εἴμαστε βέβαιοι πῶς θὰ βρέξει. Τίποτε δὲ μπορεῖ ν' ἀναστελεῖ αὐτὸ τὸ νόμο. Ὅταν ὅμως μαζευτεῖ πολὺ μαρουτί στίς ἀποθήκες τῶν κρατῶν, δὲν εἴμαστε πάντα βέβαιοι πῶς θὰ γίνῃ πόλεμος. Μ π ο ρ ε ῖ νὰ μὴ γίνῃ, ἐνῶ δὲ μπορεῖ νὰ μὴ βρέξει ὅταν θὰ ἔχουν συμπέσει ὅλοι οἱ ὄροι ποὺ θὰ προκαλέσουν τὴν ψύξη τῶν ὑδρατμῶν.

Αὐτὸ τὸ μ π ο ρ ε ῖ εἶναι ἕνα στοιχεῖο ἐλευθερίας τῆς ἱστορίας. Αὐτὸ τὸ σπέρμα τῆς ἱστορικῆς ἐλευθερίας δὲν ὑπάρχει μονάχα στοὺς κλασικοὺς καιροὺς ἀλλὰ καὶ στοὺς λεγόμενους μεταβατικοὺς. Στὸ βάθος αὐτὸ τὸ «μεταβατικὸ» (de transition) σὰν γίγνεσθαι ἀνάμεσα σὲ δυὸ κινήματα, ποὺ τείνουν πρὸς ἀποκρυσταλλωμένες μορφές πολιτισμοῦ, εἶναι ἕνας συμβατισμὸς. Γιατί καὶ ἡ πιὸ κλασικὴ καὶ ἡ πιὸ τελειωτικὴ ἐποχὴ δὲν ὑπάρχει παρὰ σὰν προπαρασκευὴ γιὰ ἀνώτερες μορφές ζωῆς. Κάθε «τέλεια» μορφή στὸ μεσοῦράνημά της καθρεφτίζει τὴν κηλίδα τοῦ «θανάτου» ἢ καλλίτερα τῆς μεταβολῆς.

Μὰ ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει τέλος στὴν ἱστορία ἀλλὰ μονάχα διάρκεια κάτω ἀπὸ τὴ φαινομενικὴ ἀλλαγὴ τῶν μορφῶν, γι' αὐτὸ ὅ,τι λέμε «θανάτου» δὲν εἶναι παρὰ ὁ νόμος μιᾶς μεταβολῆς ποὺ ἐκφράζει τὴ σταθερὴ οὐσία τῆς ἀνάγκης. Γιὰ νὰ κατανοήσουμε τὸ ρόλο τῶν «μεταβατικῶν» ἐποχῶν καθὼς καὶ τὴ στάση τῶν ἀτόμων στίς τέτοιες ἐποχές θὰ χρειαστεῖ νὰ μελετήσουμε τοὺς καιροὺς αὐτοὺς καθὼς ἐκδηλώθηκαν στὴ διάρκεια τῆς ἱστορίας. Οἱ προελληνικοὶ, οἱ προβυζαντινοὶ χρόνοι καθὼς καὶ ὁ 13ος καὶ ὁ 14ος αἰῶνας στὴν Εὐρώπη μποροῦν νὰ μᾶς μάθουν πολλὰ. Ἄλλὰ γι' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο θὰ χρειάζεσθαι ἰδιαίτερη μελέτη.

ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

Ο ί φί λ ο ι . . .

Οί φίλοι, που μαζί μου ξεκινήσανε,
έχει ό καθένας φτάξει στο σκοπό του,
Καθένας έχει φτιάξει με τὰ χέρια του
τόν κόσμο τὸ δικό του.

Μὰ ἐγώ, θωρώντας τὸ δικό μου ἀγέννητο
τὸ σύμπαν, με τραγούδια τὸ καλοῦσα,
ἀπὸ ποιά χάη καὶ δημιουργίες ποιές,
νά μου τὸ φέρεις, Μούσα;

Κι ἔρχονται οί φίλοι καὶ με περιπαίζουνε,
κι ἄλλοι στὸ δρόμο μοῦστησαν καρτέρι:
«—Τάχα πὼς θάλθει σοῦχει στείλει μήνυμα
μὲ ταύγινὸ τ' ἀστέρι;

Χλευαστικά γελοῦν καὶ πᾶν αὐτάρεσκοι,
χωρὶς νὰ ἴδουν στῶ ματιῶ μου τὰ θάμπη,
ἐξαίσιο ἄστρο, τὸ μεγάλον Ἔρωτα,
στὴν ψυχὴ μου πὺ λάμπει!

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

Κ. Δ. Σούκα (Χαλδαίου)

Πανικός...

Τὸ παρακάτω εἶναι ἀπόσπασμα ἀπ' τὸ νέο βιβλίο τοῦ κ. Κ. Σούκα πὺ θὰ τυπωθεῖ σὲ λίγο. Εἶναι μιὰ νουβέλα πὺ παρουσιάζει τοὺς κινδύνους, τὸ κρῦο καὶ τὴ δίψα δεκαπέντε ναυαγῶν πὺ παλεύουν δέκα μερόνυχτα στὸν ὠκεανό.

... Μιὰ βαρειά νάρκωση ἀπόθμενη παράσερνε τὸν ἀσυρματιστὴ στὸ βυθὸ της καὶ τὰ μάτια του κλείναν μονάχα τους.

—Καπτὰν Γιώργη, ἔσυρε νυσταγμένα τὰ λόγια του, ἀνάμεσα ὕπνου καὶ ξύπνου. Καπτὰν Γιώργη, ἀκόμα νὰ φανεῖ βατόρι;

—'Ακόμα.

—Γιατί Γιώργη; Ἐπρεπε νὰ μᾶς βροῦνε σύμφωνα με τὸ στίγμα ποῦδωσα τὰ βατόρια. Γιατί;

—Θὰ μᾶς βροῦν, μάσηξε τὰ λόγια του, κ' ἔπνιξε μέσα του τὴν ἀνησυχία του ὁ ὑποπλοίαρχος.

—Μὰ γελᾶς; Πὼς θὰ μᾶς βροῦν; Πές μου πὺ σωστὰ πὼς κύλησε ἡ βάρκα, τὴν πήρε τὸ ρέμα. Φύγαμε ἀπ' τὴ γραμμὴ τῶν βαποριῶν.

—'Αλήθεια, ἀλήθεια, μεγάλωσε ὁ φόβος του, φύγαμε ἀπ' τὴ γραμμὴ τοῦ Σάν Τζώρτζη καὶ τότε; τότε; Πᾶμε χαθήκαμε Γιώργη.

Μιὰ σκοτοδίνη συνεπήρε τὸ βάρυπνο νοῦ του.

—"Ασκημος καιρός, εἶπε κι' ὁ μπαρμπα Θύμιος ὁ λοστρόμος. Τὰ μαῦρα σύγνεφα μαζωνόντουσαν ὀλοένα, γινηκαν ἕνα σῶμα με τὴ θάλασσα στὸν κατάκλειστον ὀρίζοντα.

Τοῦ φάνηκε τοῦ ἀσυρματιστὴ σάμπως νᾶταν φυλακισμένος ἐδῶ μέσα κ' ἕνας φόβος ἀκαταλόγιστος τὸν κυρίεψε. Ὁ φόβος ὁ ἴδιος τῶν πρώτων ἀνθρώπων καθὼς πρωτάνοιξαν τὰ μάτια τους καὶ πήραν συνείδηση τῆς τερατώδικης δύναμης ὀλόγουρά τους. Στεκότανε ζωντανὴ φοβέρα καὶ τώρα στὴ βάρκα με τὸν ἀγέρα, καὶ με τὸ νερό, ἀπ' τὴ μιὰ, καὶ με τὴν πείνα καὶ τὴ δίψα ἀπ' τὴν ἄλλη.

—Πόσα μίλλια εἶμαστε ἀπ' τὴ στεριά; ρώτησε μ' ἀγωνία τὸν ὑποπλοίαρχο, ἐνῶ τῶξερε, σχεδὸν με βεβαιότητα, πόσα. Κρεμάστηκε ἀπ' τὴν ἀπάντησή του με τὴν παράλογη ἐλπίδα, σὲ λίγες στιγμὲς πὺ λαγοκοιμήθηκε, πὼς δῶσανε τάχα μαγικά φτερά στὴν καρένα τῆς βάρκας.

—Διακόσια μίλλια, ἦτανε ἡ βέβαιη ἀπάντηση, κι' αὐτὸς στὰ λόγια τοῦτα ἔνοιωσε τὸ σφίξιμο σιδερένιας φούχτας στὴν καρδιά του. Τρόμαξε τὴν ἀπίστευτη ἔρημιὰ τῆς βάρκας, αἰχμάλωτης, στὴ σκοτει-

νή τούτη σπηλιά, ανάμεσα ούρανοῦ καὶ θάλασσης. Τὴν τρομαχτικὴ ἀπόσταση ποῦ τοὺς χώριζε ἀπ' τὴ στεριά καὶ μὲ τὴ φοβερὴ ἄβυσσο τοῦ νεροῦ νὰ χάσκει φοβερή.

— Διακόσα μίλλια ἀκόμα! ξεφώνισε. Καὶ τότε ἡ βάρκα; ἡ βάρκα;

— Τί ἡ βάρκα; Μήπως εἶναι καμμιά μπενζίνα ἡ βάρκα νὰ βαστάει ἀπάνω στὸ ρέμα; Ἄλλοι ναυτικοὶ πιὸ προσδεμένοι, ἔχουν μπενζίνες, ἔχουν φορητὲς μηχανές, στὰ λαϊφ-μπότι. Ἐμεῖς μὲ τίς παλιοκουρέλες μας τί περιμένεις θάματα;

Ἄλῃθεια ὄλα θάματα τοῦ φαινόντουσαν τοῦ νέου. Δὲν ἦτανε ταξιθεμένοι σὰν τὸ δεύτερο πλοίαρχο, κ' εἶχε καὶ μιὰ γόνιμη, σχεδὸν ἀρρωσιάρια φαντασία νὰ μεγαλώνει τὸ φόβο. Τοῦ φάνηκε σάμπως νὰ βρισκότανε σ' ἓνα παραμυθένιο βασίλειο καὶ ζωντάνεψαν στὴ στιγμή ὄλοι οἱ θρύλοι τῆς θάλασσης, τελώνια καὶ στοιχειὰ καὶ γοργόνες καὶ βουίζανε στ' αὐτιά του. Ἐχθρικά ὄλα τοὺς καὶ τὸν κυριεψε σάμπως ὁ φόβος τῶν φαντασμάτων στὰ μικρὰ παιδιὰ. Ἡ ἔρεθισμένη φαντασία εἶδε πιὸ θολὴ τούτη τὴν ἀντιφεγγιὰ μέσα στὰ σύγνεφα τοῦ ἡλίου. Οὐρανὸ καὶ θάλασσα ἓνα πρᾶμα γύρω του, μὲ ξέθωρα χρώματα καὶ μυριάδες βουητὰ, μυστηριακὰ, ἀκατανόητα, ποῦ βράζανε γύρω στὴ βάρκα. Ἀλλάζανε σχέδια κάθε δευτερόλεπτο καὶ μοιάζανε πότε καταρράχτες ψηλὰ στὰ σύγνεφα ποῦ κατακυλοῦσαν σὰ νερό. Ροχθοῦσαν ἀφρίζοντας καὶ πάλι ἄλλαζαν καὶ παράστανιν παρασκηνία παράξενα ἐνὸς πρωτόφαντου θεάτρου. Ἡ θάλασσα ἔβραζε γύρω στὴ βάρκα, τὴ ζουλοῦσε, τὴν ἔσφιγγε πνιγερὰ μὲ προδοτικὰ ἀγκαλιάσματα, κ' ἔτριζαν τὰ παλιοσάνιδά της. Ἀπλωνότανε γκριζοπράσινη, μουντή, κάτι σὰ μιὰ λιπαρὴ ἐπιφάνεια ποῦ ἀνασάλευε καὶ φούσκωνε, καὶ κυμάτιζε, καὶ ξετυλιγότανε ἀνοίγοντας ὀλόβαθους λάκκους νερένιους.

Ἐβούιζε κοντὰ του κι' ἀπόμακρα, στυγνὴ κι' ἀκατανόητη μ' ἀδιάκοπη ἐπιμονὴ ποῦ τὸν τάραζε. Μιὰ χλαλοὴ πότε σὰ ρόχθος, πότε σὰ μουρμούρισμα, πότε σὰ κουνέλιασμα τάχα βροχῆς ἀπὸ χίλια λούκια μαζί. Κάπου-κάπου, σὰν σκοτεινὴ χλαπαταγὴ, ὑπόκωφη ποῦ τὸν ἔκανε νὰ ξεπεταχτεῖ μὲ τρόμο. Σὰ μιὰ προετοιμασία ὕστερα μουγκή, σὰ μιὰ φοβέρα μέσα στὰ σπλάχνα της κάποιου κακοῦ ποῦ θάρχότανε καὶ τότε λιγοψύχησε πιὸ πολὺ τὸ παιδάριο καὶ νόμισε πὼς στ' ἀκαταμέτρητα βάθεια της ὑπάρχανε μυριάδες τουνέλια καὶ μέσα τοὺς κουβαλοῦσαν βαγόνια τῶνα πίσω στ' ἄλλο τίς δυνάμεις τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ ὀλέθρου.

Αὐτὰ ὄλα, βέβαια, ἦτανε ἡ ἀρχὴ τοῦ πανικοῦ.

Ἐτοῦτοι οἱ ἄλλοι, πολυταξιθεμένοι ναυτικοὶ, εἶχανε συνηθίσει

λίγο-πολὺ τίς ἐχθρικές κ' ὑπουλες τοῦτες δυνάμεις. Δὲν εἶχανε καὶ τὴ φαντασία νὰ μεγαλώνει τὸν κίνδυνο.

Τοῦ ἄφησε μιὰν ἐντύπωση ἐνὸς τρόμου ποῦ τοῦ σάρωσε τὴν πεποίθηση καθὼς εἶδε τὴ νύχτα ὀλάκερο βουνὸ τὸ βατόρι, κοτζάμου κάστρο, ἐννιά χιλιάδες τόννοι, ὄλο σίδερο καὶ λαμαρίνα, νὰ γυρίζει μὲ τὴν καρένα στὸν ἀφρὸ τουμπαρισμένο, νὰ καίγεται καὶ νὰ χάνεται μέσα σὲ πελώριες γλώσσες φωτιᾶς καὶ καπνοῦ. Καθὼς ἐβούλιαζε τᾶκουσε ποῦ ἀνάδωσε μιὰ μακρινὴ χλαλοή, σάμπως ἀπὸ μυριάδες ζωές ποῦ βουίζαν μέσα στὰ σπλάχνα του. Τόσες ψυχές αὐτῶν ποῦ τὸ δούλεψαν μὲ τὸ σφυρὶ καὶ τ' ἀμόνι, κι' ὄλων ποῦ παλέψανε αἰῶνες μὲ τὴν ὕλη, καὶ τὴ γονάτισαν καὶ βρῆκαν πῆ δύναμη καὶ τὴ σοφία νὰ στηρίξουν κοτζάμου βάρος στὸν ἀφρὸ, νὰ τὸ κάνουν νὰ μὴ βουλιάζει καὶ νὰ τρέχει στὰ κύματα καὶ νὰ περιφρονεῖ τίς ἀνίκητες δυνάμεις τῆς φουρτούνας.

Τῶδε, παρ' ὄλ' αὐτὰ, σὲ μιὰ στιγμή μέσα, μιὰ ὀλόκληρη σειρὰ καρφωτὲς λαμαρίνες, νὰ κουνελιάζει τὸ νερὸ ἀπ' τὴν καρίνα, ἀπὸ χίλια λούκια μαζί, καὶ στὴ στιγμή νὰ χάνεται σάμπως νάτανε ἀπὸ χαρτιὰ ραμμένα μὲ βελόνες, κάτι χάρτινα κουρέλια ἐκεῖ χάμου, ποῦ παράστανιν τάχα πρύμες καὶ πλώρες, ποῦ παράστανιν τσιμινιέρες κι' ἄλμπουρα, καὶ κόντρα λαμαρίνες μιάμισυ ἴντζα πάχος, ὀλάκερους τάχα θώρακες καὶ στεγανὰ κι' ἀμπάρια, λέει ἀκατάλυτα, ποῦ τὰ ρούφηξε λίγες ὄρες πρὶν τ' ἀκαταμάχητο πηγάδι τοῦ νεροῦ καὶ ποῦ ἡ φωτιὰ τᾶκανε στάχτη.

Καὶ τώρα, μαντρωμένοι σωρὸ κουβάρι, ὁ ἓνας πάνω στὸν ἄλλο, δεκαπέντε νομάτοι μέσα σὲ μιὰ βαρκούλα, πέντε γυάρδες μάκρος μιὰ παλιόβορκα ἐκεῖ, ἓνα τσόφλι, στὴ μέση τοῦ ὠκεανοῦ νὰ τραμπαλίζει τρομαχτικὰ σὰ μιὰ θεοπάλαβη κούνια. Καὶ πότε νὰ βρίσκονται σὲ ὕψη ἀπροσμέτρητα στὴν κορφή ἐνὸς νερένιου βουνοῦ καὶ νὰ γουρλάνουν τὰ μάτια τοὺς κάτω, ἀποκεῖνα τὰ ὕψη, λυωμένοι ἀπ' τὸ φόβο, πιασμένοι μὲ τὰ νύχια στὰ χεῖλη τοῦ γκρεμοῦ, νὰ κοιτᾶνε κάτω τὰ βάραθρα τοῦ γκριζοπράσινου νεροῦ. Γκρεμοὺς νὰ κοιτᾶνε ἀπάτητους, γεμάτους μανία καὶ κᾶκητα, σάμπως πηγάδια ἀπροσμέτρητα, μ' ἄφαντες νερένιες καταπαχτὲς καὶ πὼς ἡ μιὰ καταπαχτὴ ἔφερνε σ' ἄλλη καταπαχτὴ κ' ἡ δεύτερη, σὲ τρίτη καὶ τέταρτη καὶ δὲν ὕψηρε ἀριθμὸς μέσα σὲ κείνα τὰ κατάβραθα, ποῦ ὄρα στὴν ὄρα, λεφτὸ στὸ λεφτὸ θὰ τοὺς ρουφοῦσαν.

Τινάχτηκε ὁ ἀσυρματιστὴς τρομαγμένος μ' ἓνα βραχνὸ οὐρλιασμα: «Καπτάνιο... καπτάνιο».

Εἶδε γύρω του ἓνα σωρὸ πρόσωπα, ποῦ δὲν τὰ γνώρισε τούτη τὴ στιγμή νὰ τὸν κοιτᾶνε.

‘Ο μπάριμπα - Θύμιος έτρεξε κοντά του.

‘Αλλά κείνη τή στιγμή παρουσιάστηκε ζωντανός ό κίνδυνος. ‘Η σοροκάδα ξέσπασε πάνω πού έλεγαν νά κατεβάσουν τó πανί και τó ξέσκισε. Μόλις πρόλαβαν και τó κατέβασαν στη στιγμή πού ή βάρκα έγύρισε όλη άπ’ τή δεξιά μπάντα.

‘Ο Μπελάρας πρόλαβε και κράτησε τó μπουγέλο πού θάφευγε στη θάλασσα κι’ άρχισε ν’ άδειάζει τά νερά με λύσσα.

‘Ο Γιάκουμος άνασηκώθηκε στα πόδια του κ’ έβγαλε ένα ούρλιασμα ζώου και πέταξε τήν πατατούκα του στη θάλασσα. “Ετσι γυμνός ώς τή μέση, έκανε ν’ άνέβει στόν μπάγκο τής βάρκας, σάμπως νά βγάλει λόγο και σάμπως νά πανηγύριζε πώς βρήκε τις λίρες του.

—Σκάσε και θά σου φάω τó λαρύγγι, άφρισε ό Μπελάρας, άρπάζοντάς τον άπ’ τά μαλλιά. Είχε τρομάξει κι’ αυτός άπ’ τó ούρλιαχτό του και με τήν τρέλλα τοϋ Γιάκουμου.

Φαίνεται πώς τó λογικό του δέν τοϋφυγε όλωσδιόλου γιατί έμπηξε τά νύχια του στο μανίκι τοϋ Μπελάρα κατατρομαγμένος. Δέ ξεκολλούσε άπ’ τó μανίκι του και τόν μπόδιζε ν’ άδειάζει νερό άπ’ τή βάρκα. Τόν χτύπησε τότε ό Μπελάρας με τή γροθιά του στη μούρη και τοϋλυσε τά ρουθούνια.

‘Ο άσυρματιστής είχε πέσει με τά μούτρα κι’ άγκάλιασε τόν πρυμίο μπάγκο.

‘Ο άνεμος, βουίζοντας, σκορπούσε τις φωνές τους και τούς ξεσήκωνε τά μαλλιά, άς ήτανε και βρεγμένα.

Στάζαν τά νερά άπ’ τά κασόμαλλά τους, στο λαιμό, μέσα στις κατάβροχες φανέλλες τους.

Καταταράχτηκε ό Μπελάρας και βάζοντας όλη του τή δύναμη νά μην τόν συνεπάρει κι’ αυτόν ό πανικός, ούρλιασε τοϋ ύποπλοίαρχου πού παιδευόταν νά κρατάει τή λαγουδέρα νά τοϋ πετάξει τόν μπαλτά.

—Δώστον μου ρέ Γιώργη, θά τοϋ κόψω έδω στήν κουπαστή τó κεφάλι όποιου τρομάζει.

‘Ο ύποπλοίαρχος βλαστημούσε, παίρνοντας αυτός τήν έξουσία τής βάρκας, ποϋδε τόν καπτάνιο όλότελα σαστισμένο.

—Τι στεκόστε βρέ σεις και δέν πιάνεται τά μπουγέλα; Περιμένετε νά βουλιάξουμε πρώτα;

‘Ο караβομαραγκός κι’ ό Λάζαρος σκύψανε στήν προσταγή και τή θέλησή του κι’ άδειάζαν ό ένας με τή σέσουλα, ό άλλος με τó μπουγέλο.

Σηκώθηκαν κ’ οί άλλοι. Κατανίκησαν τó φόβο και τήν άδράνεια και βοήθησαν. Τώρα ό κίνδυνος είχε ξυπνήσει τή δραστηριότητά τους...

Κ. ΣΟΥΚΑΣ (Χαλδαίος)

‘Α Π Ο Κ Ρ Υ Φ Ο Ν

Τραγοϋδι σου χρωστώ, άριθμέ μου έννέα.
Μ’ έσένα, άπ’ τόν παλιό καιρό, με δένει
βαθύτατη μιá πίστη πάντα νέα.
Στó σκότος ή ψυχή μου βυθισμένη,
σά μιá λαμπάδα σ’ ένιωθε άναμμένη,
πού φύλαγες τó φώς τ’ άρχαίο τοϋ ‘Ορφέα.

Τό τρία τρεις φορές έντός σου πλέκεις.
‘Ο ταπεινός τής γής άν είμαι όδίτης,
μέσα στα Είκοσιδύο Χαρτιά έσύ στέκεις
τής περισυλλογής μου ό ‘Ερημίτης.
Θεie άριθμέ, τοϋ κόσμου ό κυβερνήτης,
τά νήματα τής ζήσης μας συμπλέκεις.

Τό πάθος μου άπ’ τή λάσπη του γυμνώνω.
Ντύνομαι φώς κι’ όδεύω στο σκοτάδι.
Τήν αίσθηση, δεσμεύοντας, λυτρώνω.
Και πάω πρós τó πηχτό σκοτάδι τοϋ ‘Αδη,
γαλήνιος μέσ στ’ άνέσπερο τó βράδυ,
και τή γυμνή ψυχή μου σ’ άφιερώνω...

Γ. ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ

Ἡ ἱστορία ἐνὸς ἀμαρτωλοῦ

Ἡ μορφή του ἔμοιαζε νὰ ἔχει δραπετεύσει ἀπὸ κάποια βυζαντινὴ ἀγιογραφία. Πρόσωπο κοκκαλιάρικο, μακρουλό, μὲ τὶς ρυτίδες τοῦ πόνου βαθειὰ χαραγμένες. Γένεια ψαλιδισμένα, ἀραιὰ καὶ στρωτά, στόμα μικρό, μὰ τραβηγμένο στὶς ἄκριες. Μάτια μελαγχολικὰ καὶ βασιλεμένα. Τὸ ἄλλο του παραστατικὸ συνηθισμένο. Σακκάκι παράταιρο, παντελόνι λιγδωμένο, πουκάμισο χωρὶς κολλάρο. Ἕνας συνηθισμένος ἐργατικὸς ἄνθρωπος, μὰ τόσο ἀλλοιωτικός.

Ποῦθε ρχόταν κανεὶς δὲν τῶξερε. Ἀμίλητος καὶ βαριεστημένος, δὲν ἔδινε σημασία στοὺς ἀνθρώπους ποὺ τόσο σκληρὰ τὸν περιπαίζανε. Σὰν ὑπομονετικὸ ζῶο ἔκανε τὴ δουλειὰ του σκληρὰ καὶ χωρὶς κἀκητα, μὲ ἐγκαρτέρηση καὶ ὑπομονή. Πήγαινε, ἐρχότανε, ἀθόρυβα σὰ στοιχειό, σιωπηλὰ σὰ βουβαμένος. Ἔπαιρνε παραγγελίες, τὶς ἔδινε στὸν πάγκο, ἔκανε λογαρισμοὺς σὰν αὐτόματο ἢ σὰν βρυκόλακας. Ζοῦσε μὴν ἄλλη ζωὴ ἔξω ἀπὸ τὶς καθημερινές του ἀσχολίες καὶ σ' αὐτὴ βρισκότανε δοσμένος, ξένος ἀπὸ τὸν κόσμον κι' ὅταν μ' αὐτὸν ἀσχολοῦταν,

Θὰ ἤξερε φαίνεται γράμματα. Οἱ φράσεις του, ὅσες λίγες ἔλεγε, ἦτανε διαφορετικές, κι' ὅταν κάποτε οἱ ταχτικοὶ πελάτες τὸν παρακαλοῦσαν νὰ τοὺς γράψει καμμιά κάρτα ἢ κανένα δελτάριο, ἀκόμα καὶ ραβασάκι, τὰ γράμματα βγαίνανε στρογγυλὰ καὶ κανονικὰ μὲ μὴν ὁμορφὴ κλίση πρὸς τ' ἀριστερά, ποὺ τοὺς ἔκανε νὰ θαυμάζουν.

Ἦτανε χρόνια στὸ καπηλειό. Ἡ πιὸ παλιοὶ τὸν θυμοῦνται, τὸν ἴδιο πάντα, ἔτσι χαμένο κι' ἄραχλο, πολλὰ χρόνια τώρα, πάντα σιωπηλὸ καὶ πάντα βαριεστημένο. Νὰ πηγαίνει καὶ νᾶρχεται ἀθόρυβα σὰ στοιχειό, σιωπηλὰ σὰ βουβαμένος. Μὲ τὶς ἴδιες ρυτίδες βαθειὰ χαραγμένες, τοῦ πόνου χαρίσματα καὶ τοῦ χρόνου σημάδια. Ἰδιὸν καὶ στὸ κουρασμένο φαγητὸ τοῦ μεσημεριοῦ καὶ στὸ εὐθυμο φαγοπότι τῆς ἑσπέρας. Νὰ ζεῖ σ' ἄλλη ζωὴ, ξένος ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ τὶς φροντίδες του.

Κι' ὁ ἴδιος ὁ ἀφεντικός του. ὁ κύρ-Φραντζέσκος, δὲ μποροῦσε νὰ πεῖ περισσότερα γιὰ δαῦτον τὸν ἔρημον. Μόνον τὶς προχωρημένες ὄρες, ποὺ μένανε λίγοι πελάτες κι' ἄφηνε τὸν πάγκο γιὰ νὰ σμίξει τὸ πότηρι του μὲ τὸ δικό τους, διηγότανε κρυφὰ καὶ σιγανὰ, μισοσοβαρὰ-μισοσαστεῖα τὰ παράξενα φερόματά του. Σὰν ἔκλεινε τὸ μαγαζὶ καὶ μάζευαν τὰ τραπέζια, ἀφοῦ ἔστρωνε σὲ μὴν ἄκρη τὸ φτωχικὸ του

στρῶμα, ἀντὶ νὰ πέσει νὰ ξαποστάσει, νὰ ἡσυχάσει τὸ βαλαντωμένο του κορμί ἀπὸ τὴν κούραση τῆς μέρας, ἔβγαζε μιὰ εἰκόνα καὶ μιὰ φωτογραφία κι' ὄρες ἔμενε γονατισμένος στὶς κρῦες πλάκες, πότε μπρὸς στὴ μιὰ, πότε μπρὸς στὴν ἄλλη. Καὶ δὲ μποροῦσε νὰ καταλάβει πότε προσευχότανε καὶ πότε ἔκλαιγε. Κ' ἦτανε σπαραγμὸς νὰ τὸν βλέπει κουρέλι τοῦ πόνου καὶ τῆς ὀδύνης.

Φοιτητῆς καὶ γὰρ τότε, εἶχα γνωρίσει τὸ Γρηγόρη καὶ τὸν εἶχα συμπαθήσει γιὰ τὴν πονεμένη του λύπη καὶ τὴ γαληνεμένη του ματιὰ. Μὰ παιδί ἤμουνα, σημασία δὲν ἔδωκα, κι' ὅταν ἄκουσα τὴ διήγηση τοῦ κύρ-Φραντζέσκου μπορεῖ καὶ νὰ γέλασα.

**

Ἀπὸ τότε εἶχανε περάσει ἀρκετὰ χρόνια. Ἡ Ἀθήνα μας μεγάλωσε καὶ ἡ ἡσυχὴ γωνιά ποὺ εἶχα ἀφήσει γιὰ νὰ φύγω μακριὰ σὲ σοφώτερες χώρες, φρενιασμένα κυνηγώντας τὴ γνώση, τώρα εἶναι πολυθόρυβη συνοικία. Ἡ ταβέρνα τοῦ κύρ-Φραντζέσκου εἶναι κοσμικὸ κέντρο καὶ στὸ γαληνεμένο δρομάκι τῆς δὲν ἀντηχοῦνε τὰ ἄδολα γέλια τῶν μαστόρων, ποὺ κάνουνε ἐργολαβίες μὲ τὶς δουλιτσες. Ἀντηχοῦνε κλάξον καὶ σταθμεύουν λιμουζίνες κι' ὁ ἀφρός ἀπὸ τὰ μετάξια ξεχύνεται στὸ πεζοδρόμι. Κι' ὅταν πῆγα νοσταλγὸς νὰ προσκυνήσω στὸ ἱερὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς ξένοιαστης ζωῆς μου, δὲν ξαναβρῆκα εἰκόνα ν' ἀνάψω τὸ κερί μου. Ὅμως ὁ κύρ-Φραντζέσκος μὲ θυμόταν καὶ μὲ ὑποδέχτηκε μὲ ὄλη τὴ καπατσούνη ποὺ τοῦ ἔμαθαν τὰ χρόνια ποὺ πέρασαν. Κι' ἄρχισα νὰ ρωτῶ, γιὰ πόσα καὶ γιὰ πόσα ποὺ πέρασανε καὶ πᾶνε, χωρὶς ν' ἀφήσουν παρά πίκρα καὶ λίγες γκριζες τρίχες στοὺς κροτάφους. Καὶ μοῦπε καὶ μοῦπε κι' ἄκουγα χωρὶς νὰ χορταίνω καὶ χωρὶς νὰ βρίσκω ἄκρη μήτ' ἀποσωσμὸ καὶ τέλος. Κι' ὁ λόγος ἦρθε στὸ Γρηγόρη.

Ζοῦσε ἴδια τὶς μέρες του, ἴδια καὶ τὶς νύχτες του, χωρὶς νὰ νοιάζεται γι' αὐτὰ ποὺ ἄλλαξαν, παθητικὰ κ' ὑπάκουα, πάντα σιωπηλὸς καὶ πάντα βαριεστημένος. Νὰ πηγαίνει καὶ νᾶρχεται ἀθόρυβα σὰ στοιχειό, σιωπηλὰ σὰ βουβαμένος. Ἄλλωστε καὶ ὁ κύρ-Φραντζέσκος ἄλλο δὲν ἤθελε, ἤξερε πὼς αὐτὸς ἦτανε τὸ πιὸ μεγάλο του ἀτοῦ, τὸ γνήσιο couleur local τοῦ κέντρου του. Ἔτσι ἔλεγε καὶ τὸν ἄφηνε νὰ ζεῖ μὴν ἄλλη ζωὴ ἔξω ἀπὸ τὶς καθημερινές του ἀσχολίες, ποὺ σ' αὐτὴ βρισκότανε δοσμένος, ξένος ἀπὸ τὸν κόσμον κι' ὅταν μ' αὐτὸν ἀσχολοῦταν.

Ὅσπου συνέβη τ' ἀπίστευτο, ἕνα βράδυ σὰν ὄλα συνηθισμένο. Μιὰ παρέα μπῆκε, τρεῖς ἄντρες, τρεῖς γυναῖκες, ὁμορφες κι' οἱ τρεῖς τους, μὰ κείνη σὰν καμμιά ἄλλη στὴ γυναικεῖα ὀριμότητά της. Βουτηγμένη στὰ μετάξια καὶ στὰ χρυσοφικά. Κάθησαν σ' ἕνα τραπέζι καὶ παράγγειλαν.

Ὁ Γρηγόρης πούταν πιό πέρα, μόλις ἀνοίξε τὸ στόμα της κι ἄκουσε τὴ φωνή της ἔμοιασε νὰ τινάζεται. Γύρισε κατὰ τὸ μέρος της, κοίταξε καλὰ-καλὰ σὰ νὰ μὴν ἔβλεπε μὰ νὰ διαισθανόταν κάτι πού τὸν τράβαγε καὶ τὸν μαγνήτιζε. Ἔκανε δυο-τρία βήματα ἐμπρὸς σὰ νὰ τρέκλιζε, σὰ νὰ παραπατοῦσε, κ' ἔπειτα ἀτότομα ἔφυγε στὴν κουζίνα. Ἀλλὰ τὸν φώναξαν κ' ἔπρεπε νὰ πάει τὴν παραγγελία τῆς ἴδιας ἐκείνης παρέας. Ἦταν ἡσυχος, τίποτα δὲν ἔδειχνε, ξεκίνησε κανονικὰ κι' ὠραῖα. Μὰ σὰν ἔφτασε στὸ τραπέζι, πίσω ἀκριβῶς ἀπὸ τὴ γυναίκα, ξάφνου παράτησε ὅσα κρατοῦσε στὰ χέρια του κ' ἔμπηξ' ἓνα φοβερὸ γέλιο ἄγριο καὶ ξεσκισμένο σὰ θηρίου. Γίνηκε θόρυβος, οἱ πελάτες σηκωθήκανε, οἱ γυναῖκες βάλανε τὶς στριγγλιές, μὰ σὲ λίγο ὅλα σιάξανε, τὸ Γρηγόρη τὸν τράβηξαν στὴν κουζίνα καὶ μόνο ἡ παρέα ἔφυγε ἄρον-ἄρον.

—Τὴν ἄλλη μέρα τὸν βάλανε στὸ νοσοκομεῖο, συνέχισε ὁ κύρ-Φραντζέσκος, ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή κανεὶς δὲ μπόρεσε νὰ τοῦ πάρει λέξη. Οὔτε γιὰ τὴ γυναίκα μπορέσαμε νὰ μάθουμε, ἔφυγε τόσο βιαστική. Ἄλλως τε, καταλαβαίνεις ὅτι δὲ μὲ συνέφερε νὰ ἐπιμείνω, τὸ μαγαζί κινδύνευε νὰ δυσφημιστεῖ. Ὁ Γρηγόρης εἶναι καλὰ στὸ νοσοκομεῖο, ἀπὸ τότε πέρασε χρόνος, τώρα ἔχει σχεδὸν ἡσυχάσει. Μόνο πούναι ἐντελῶς πιά ἀμίλητος καὶ κάπου-κάπου μπήζει ἐκεῖνο τὸ ἄγριο γέλιο, τὸ ξεσκισμένο σὰ θηρίου. Ἄν θέλεις θὰ σ' ἀφήσουν νὰ τὸν δεῖς.

* * *

Σὰ μπαίνεις ἀπὸ τὴ σιδερένια καγκελόπορτα σ' αὐτὸ τὸν τόπο τοῦ πόνου, νομίζεις πὼς εἶσαι σὲ μιὰ ἐξοχικὴ μικρὴ πολιτεία. Ὁ δρόμος εἶναι πλατὺς καὶ καθαρὸς, στρωμένος μὲ ὄμορφα χαλίκια, πού γλυστροῦνε καὶ κουδουνίζουν στὰ βήματά σου. Ὅλα εἶναι εὐχάριστα καὶ ἡ μικρὴ ἐκκλησίτσα στὸ βάθος δίνει τὸν τόνο τῆς γαλήνης μὲ τὸν τροῦλλο της πού ὑψώνεται σχεδὸν χαρούμενος στὸ γαλάζιο. Τὰ δέντρα σιγοψιθυρίζουν στὸν ἀέρα καὶ τὰ πουλάκια κελαδοῦνε ξένοιαστα στοὺς κλώνους. Ὁ φύλακας σοῦ δείχνει τὸ δρόμο καὶ προχωρεῖς σχεδὸν μὲ ἑλαφρότητα κατὰ τὰ χαμηλὰ ὄμορφα κτίρια. Πρέπει νὰ συναντήσεις τοὺς πρώτους ἄρρώστους γιὰ νὰ αἰσθανθεῖς ἓνα ἑλαφρὸ βάρος καὶ μιὰ σύγκρια ἀνατριχίλα.

Τὸ Γρηγόρη τὸν βρῆκα καθισμένο σ' ἓνα παράμερο παγκάκι μὲ τὸ βλέμμα στηλωμένο κάπου μακριὰ νὰ παρακολουθεῖ ἓνα ὄραμα πού τὸν εἶχε συνεπάρει. Μὲ χαιρέτησε μὲ καλωσύνη, μὲ κοίταξε σχεδὸν μὲ χαρὰ καὶ μοῦκανε τόπο νὰ καθῆσω κοντά του.

Κι' ὅταν τὸν ρώτησα γιατί ἔφυγε ἀπὸ τὸ μαγαζί, ξαφνικά, χωρὶς νὰ τοῦ τὸ ζητήσω, μοῦ διηγήθηκε ὅλη τὴ ζωὴ του, σὰ νὰ μὴν ξεμο-

λόγος καὶ μοῦπε ὅ,τι δὲν εἶχε πεῖ σὲ κανέναν ἄλλο. Μπορεῖ ὅμως νὰ μὴ τὸκανε ἀπὸ σκοποῦ καὶ νὰ ἐξηγοῦσε τὸ ὄραμα πού τὸν εἶχε συνεπάρει κ' εἶχε σ' αὐτὸ καρφωμένο τὸ βλέμμα του.

—Μόλις τέλειωσα στὴν Πόλη ἓνα ἀπὸ τὰ καλλίτερα σκολεῖα τῆς ἐποχῆς, μπήκα δόκιμος σὲ μοναστήρι. Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ Λόγου του ἦτανε ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς μου. Ἦθελα νὰ τὴν ἀφιερῶσω στὴν ἔξαρση τῆς θυσίας Ἐκεῖνου, πού εἶναι τὸ Πᾶν καὶ ἡ Ἀγαθότης. Ἦθελα μὲ τὸ κήρυμά μου ν' ἀνοίξω τὸ δρόμο τῆς καλωσύνης καὶ τῆς ἀγάπης. Καὶ βρῆκα στὴ ζωὴ τοῦ μοναστηριοῦ τὴ γαλήνη καὶ τὴν ἐγκαρτέρηση στὴν προσδοκία τοῦ μεγάλου ἔργου. Περνοῦσαν οἱ μέρες γαληνεμένες καὶ κοσμημένες ἀπὸ τὰ λουλούδια τοῦ πνεύματος καὶ τῆς θρησκείας. Αὔξανα τὴ γνώση καὶ τὴν πίστη μου, νὰ γίνω ἄξιος ὑπηρετῆς τοῦ Κυρίου καὶ κήρυκας τοῦ Λόγου του. Καὶ περνοῦσε ὁ καιρὸς.

Τὸ πρῶτο καλοκαίρι πού εἶχα σφραγισθεῖ μοναχός, εἶχε τὸ χωριὸ κοντὰ στὸ μοναστήρι πολλοὺς παραθεριστές. Ἐρχότανε συχνὰ ἐπίσκεψη στὴ Μονὴ μας καὶ τοὺς δεχόμαστε σὰν τὰ θύματα τῆς ἀμαρτίας, μὰ ἀγαπητοὺς ἀδελφούς. Τότε τὴν εἶδα γιὰ πρώτη φορά. Βρισκόμουν καθισμένος στὸν ἴκιο κ' ἦταν ἀπομεσημέρο. Κρατοῦσα κάποιον βιβλίο, μὰ τὸ βλέμμα μου πλανιόταν στὸ γαλάζιο πόντο, τὸ λου-σμένον ἀπὸ τὸν ἥλιο. Τὰ γύρω νησάκια κ' οἱ στεριές ἀντιφεγγίζαν τὴ λαμπρότητα τῶν ἀκτίνων του καὶ μοιάζαν σὰν ὄνειρεμένοι τόποι πού ταξιδεύουν μέσα στὸ ἄπειρο πρὸς τὴν εὐτυχία καὶ τὴν χαρὰ, ἀνάλαφροι καὶ γελαστοὶ στὶς ριπές τοῦ ἀνέμου. Φάνηκε μπροστά μου ξαφνικά, ἀπλὴ καὶ χαριτωμένη, σὰ νὰ πετοῦσε στὸν ἀέρα, μὲ τὰ μαλλιά ριγμένα στὸν ἀνεμο καὶ τὸ στήθος προκλητικὰ στηλωμένο στὰ χτυπήματά του. Καὶ ἀπὸ τότε ἡ εἰκόνα της δὲ βγαίνει ἀπὸ τὸ νοῦ μου, δὲ χάνεται ἀπὸ τὰ μάτια μου, δὲ σβύνει. Σκλαβώθηκα καὶ γιὰ χάρη της τ' ἀπαρνήθηκα ὅλα καὶ τὸ Θεό μου ἀκόμα. Τὸν ἄλλο μῆνα, ὅταν αὐτὴ ἔπρεπε νὰ φύγει ἀπὸ τὸ χωριὸ, ἔφυγα καὶ γὼ κρυφὰ ἀπὸ τὸ μοναστήρι καὶ ἡ κατάρρα τοῦ γέροντά μου μ' ἀκολουθεῖ ὅπου κι' ἂν πάω.

Ζήσαμε μῆνες ἔρωτα καὶ ἡδονῆς. Τὸ διψασμένο μου κορμὶ ξεδίψασε καὶ ἡ σάρκα μου ἐχάρηκε ὅ,τι εἶχε στερηθεῖ κι' ἀποζητοῦσε. Μὰ ὁ Θεὸς μ' ὀργίστηκε καὶ ἡ κατάρρα τοῦ γέροντά μου ἔπιασε. Ἄστα-τη καὶ ἄβουλη μοῦφυγε καὶ μᾶφησε νὰ κλαῖω τὴ χαμένη μου χαρὰ, ἔπειτα ἀπὸ τὸ χαμένο Θεό μου. Τότε ὁ γέροντας μοῦστελε τὴν εἰκόνα μου γιὰ παρηγοριά καὶ συμπόνεση. Μὰ νὰ μὲ γιαιτρήσει οὔτε αὐτὴ ἡ θαυματουργὴ δὲ μπόρεσε. Ὁ Σατανᾶς ζοῦσε μέσα μου καὶ μ' ἐσπρωχνε σὲ κείνη. Νὰ τὴ ξεχάσω δὲ μποροῦσα, νὰ γυρίσω δὲ μ' ἄ-

φηνε ή σκέψη της, Και πήρα τούς δρόμους νά τή ζητώ και νά τή ψάχνω, νά τή θυμάμαι και νά προσεύχομαι, νά τή λατρεύω και νά τή μισώ. Γύρισα δρόμους πλατειούς και στενά σοκάκια, κυλίστηκα στη δυστυχία και γνώρισα τήν ταπείνωση, μά δέν τή βρήκα. "Άλλους δρόμους τράβαγε, άλλες χαρές έζούσε. Άπό μένα στη σκέψη της δέν υπήρχε ούτε ανάμνηση, ούτε θύμηση. Και περνούσε ό καιρός και σπαραζόταν ή καρδιά μου δοσμένη στην αγάπη της και σκισμένη από τής άμαρτίας τά δόντια.

Μά οι δρόμοι ήταν μακρυνοί και τά πόδια μου άδύνατα και απόστασα. "Έλεγα πώς δε θα τή ξαναδω, ούτε θα ξανακούσω τή φωνή της. Θα πέθαινα ήσυχα και γαληνεμένα, λυτρωμένος από τήν άμαρτία, σωσμένος από τó χαμό του πόθου.

Ξάφνου ό δρόμος τής κραιπάλης της τήν έφερε πάλι μπροστά μου κ' έγκρέμισε ό,τι είχα χτίσει στη ψυχή μου για έξαγνισμό και συγγνώμη. Η φωνή της τάραξε τή γαλήνη μου. Η θωριά της μου θύμιζε τή χαρά τής αγάπης της. Η μυρουδιά από τή σάρκα της άναψε τούς πόθους μου. Και χωρίς νά τήν άγγίξω άμάρτησα και κυλίστηκα στα τάρταρα και στην κόλαση. Είδα τó Σατανά εκεί μπροστά μου νά με περιγελά κ' έχασα τó λογικό μου. Δέ μπορώ πιά νά σκεφτώ τó Θεό μου. Η εικόνα μου είναι πονεμένη που δέν τή νοιάζομαι. Τή σκέψη μου τήν έχει πάλι εκείνη, όπως τήν είδα για στερνή φορά. "Άραγε θά βρω τó δρόμο του έξαγνισμού; Οι θύρες τ' ούρανου θάνοίξουν στον άμαρτωλό για νάβρει τή γαλήνη;

Τήν άλλη μέρα οι φύλακες βρήκαν τó Γρηγόρη νεκρό στη μικρή έκκλησία. Είχε μπροστά του μιá μικρή εικόνα τής άγίας Τριάδας και φαίνεται πώς ό θάνατος τόν πρόλαβε γονατισμένο.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΝΤΟΣ

Άνάγλυφο κόρης

Τόν άμφορέα θάρεψα στα χέρια πώς κρατούσες βουήσια κόρη λυγερή στη βρύση του χωριού μας, ως δρόμιζες ανάλαφρη κ' έστεκες νά γιομίσεις με χάρη τόση και μ' άπλή παλαιϊκή περηφάνεια. Κ' ήσουν έσύ ή άνοιξη κ' ή θεία ή προσμονή μου, κι' όπως τής δύσης λάμπανε τά ρόδα τής μορφής σου και μύριζαν οι λείμονιές του στήθους τ' άνθισμένου.

ΦΟΙΒΟΣ ΔΕΛΦΗΣ

Αίσθητικά προβλήματα

Ο νόμος του πλαισίου και των συνθηκών

Ξεκινάμε με τó δεδομένο πώς, ή Τέχνη είναι ένα αισθητικό ψέμμα, που δημιούργησε ό άνθρωπος νοός, κεντημένος από έσω-ψυχα λαχταρίσματα και όράματα, για νά έκφράσει ή νά έρμηνέψει τó φαινόμενο τής ζωής, καθώς έκδηλώνεται στον όρίζοντα των αισθήσεων, του πνεύματος και των συναισθημάτων, με κέντρο τόν άνθρωπο περιβαλλόμενο από τήν ουσία εκείνη, που άποτελεί τήν κοσμογονική μήτρα τής κάθε όμορφιάς.

Τούτο βέβαια, ή μάλλον αυτός ό έρμηνευτικός χαρακτηρισμός τής Τέχνης, που συναντιέται και στους «Στοχασμούς» του "Οσκαρ Ουάιλντ, αν και δέν είναι κάτι τó άπόλυτα περιεκτικό στην έρμηνεία τής Τέχνης, δίνει όμως ένα μέγιστο μέρος από τή φύση της, που τήν άναγνωρίζουμε και τή βρίσκουμε κάθε στιγμή, που θα σταθούμε μπρός σ' ένα καλλιτέχνημα.

Μεταξύ όμως τής Τέχνης και του καλλιτεχνήματος όφείλουμε νά άναγνωρίσουμε ότι υπάρχει ουσιώδης διαφορά, που διαστέλλει τή φύση του ένός από τήν καλλιτεχνική μοίρα και τις συνθήκες ύπόστασης και βίωσης του άλλου.

Μέ άλλα λόγια θέλουμε νά πούμε τούτο: Δέν είναι άρκετή ή σφραγίδα του δημιουργού ούτε και ή τήρηση των νόμων και των κανόνων τής Τέχνης για νά θεωρηθεί καλλιτέχνημα ένα όποιοδήποτε προϊόν, έστω κι' αν σ' αυτό παρατηρείται ψυχική πλεισμονή τής προσωπικότητας του καλλιτέχνη.

Κάθε έργο δημιουργείται, ζει και κινείται μέσα σε πλαίσια συνθηκών, οι όποιες είναι συσφασμένες με τόν άνθρωπο—ουσία και φαινόμενο και αίτιο και αίτιατό—και με τήν κοσμική του ύπόσταση, που διαγράφεται σ' ένα χώρο πληρωμένον από τις προϋποθέσεις και τά πεπωμένα του και από πολλούς άλλους βιωτικούς και κοινωνικούς παράγοντες, μέσα στους όποιους υπάρχει ή άρνηση και ή θέση, τó έφήμερο και τó αίώνιο, ό μοιραϊός θάνατος ή ή άποθέωση τής Τέχνης.

Σ' αυτούς τούς στοχασμούς ξεκίνησα από κάποιο δεδομένο για νά ξεδιαλύνω μερικές μου άμφιβολίες στην αίσθηση του Ώραίου.

Έδω, στο καστέλλι τής Πύλου, υπάρχει ή βυζαντινή έκκλησιά τής Άγια - Σωτήρας. Συνηθισμένη στο ρυθμό της, με τ' άψηλό καμ-

παναριό, τὸν τροῦλο της κι' ἀκόμη μ' ἓνα μιναρέ, κολλημένο στὸ νότιο πλαγινὸ τοίχωμα ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας, ξεθωριασμένη ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς ὑγρασίας, προβάλλει σὰν ἀντινομία μέσα στὴν ἐρήμωση τοῦ κάστρου. Κι' ὅμως ποτέ, ἐξὸν ἀπὸ μιὰ περιέργεια, δὲ μοῦ εἶχε ξεσηκώσει ἔντονη αἰσθητικὴ συγκίνηση, οὔτε ἀκόμη κι' ὅταν τὴν πρωταντίκρυσσα. Τὴν ξανάδα καὶ πάλι ἓνα ὑγρὸ δειλινὸ μὲ τὸν οὐρανὸ βουρκωμένο ἀπὸ βαρειά καὶ σκοῦρα σύννεφα. Τὸ λιμάνι καὶ τὰ γύρω βουνὰ τῆς Σφακτηρίας καὶ τοῦ Ναυαρίνου εἶχαν βαφεῖ μὲ τὸ ἴδιο μολυβένιο χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ἡ ὥρα ἦταν τέτοια, ποῦ ἄθελα ἕνας τόνος μελαγχολίας καὶ ρέμβης βάραινε στὴν ψυχὴ. Εἶχα ἀνέβει ξανά στὸ κάστρο κι ἔτσι καθῶς ἔφερνα βόλτα τίς ματωμένες ντάπιες, μὲ τὸ βλέμμα χαμένο πέρα στὰ μουράγια καὶ στὰ ἱστορικὰ βουνά, μέσα στὴ μνήμη μου, σὰν ἀπὸ κάποιους βρυκόλακες κεντημένη, ἄρχισε νὰ ξεδιπλώνεται σὰν παραμῦθι ὅλη ἡ πολυτάραχη ζωὴ του, δεμένη μὲ τὴ θρυλικὴ ἱστορία τοῦ Ναυαρίνου. Σὲ μιὰ στιγμή τὰ μάτια μου ἀντίσκοψαν πάνω στὴν ἴδια τὴν ἐκκλησιά, ποῦ τόσες ἄλλες φορές τὴν εἶχα ξανά εἰδωμένη. Μὰ τότες μοῦ φάνηκε πῶς τελειότερη αἰσθητικὴ ἔκφραση δὲν εἶχαν ἄλλοτε ἀντικρύσει τὰ μάτια μου. "Ἐβλεπα σὲ κείνη τὴν ἐκκλησιά, στὸ μαυρισμένο ἀπὸ τὰ χρόνια τροῦλο της, στὰ ξεγδάσματά της, στὰ κάποια γυμνά κλαδιὰ ποῦ τὴν περιζωναν, κάτι ποῦ μοῦ εἶναι δύσκολο καὶ τώρα νὰ τὸ περιγράψω. Εἶπα γιὰ μιὰ στιγμή, πῶς ὁ ψυχικός μου τόνος μὲ τὴν ὑποβολὴ τῶν συναισθημάτων, ποῦ κυριαρχοῦσαν μέσα μου, πλαισιῶνε ἔτσι μὲ τόσον αἰσθηματικὸ δυναμισμό τὴν Ἁγία - Σωτήρα. Μὰ τοῦτο θαρρῶ πῶς δὲν εἶναι μόνη καὶ ἀρκετὴ ἐξήγηση. Δὲν ἀποκλείεται μὲ τὰ ἴδια συναισθηματικά νὰ ἔκαμα κι' ἄλλοτε τὸν ἴδιο περίπατο, χωρὶς νὰ γευτῶ τὴν ἴδια αἰσθητικὴ συγκίνηση. Τώρα ὅμως νομίζω πῶς μπορῶ νὰ ἐξηγήσω τὸ φαινόμενο αὐτό, ποῦ ἴσως διαφορετικὸ ἢ καὶ μὲ ἐντελῶς διαφορετικὲς παραλλαγές νὰ παρατηρεῖται καὶ σὲ ἄλλους.

Ἡ ἐπαναφορὰ στὴ μνήμη τῶν γεγονότων ἐκείνων, ποῦ εἶχαν ἄλλοτε ἄμεση σχέση μὲ τὸ κάστρο, τὴν ἐκκλησιά, τὸ Ναυαρίνο καὶ μὲ τὸ κάθε τί ποῦ ἀπλωνόταν γύρω καὶ ἡ συμπλήρωση ἀκόμη τῶν ἱστορικῶν δεδομένων στὰ κενὰ τους μὲ τὴ φαντασία, αὐτοματικὰ σχεδὸν δημιούργησε τὸ «πλαίσιο» στὸ γυμνὸ, προηγούμενως, καλλιτέχνημα, ἀνάμεσα στὸ ὅποιο βρῆκε τὴν αἰσθητικὴ του θέση. Μὰ καὶ ἡ θέση αὐτὴ εἶχε καὶ ἓνα ἄλλο ἀκόμη ἐπικουρικὸ στοιχεῖο, ποῦ πρόσφερε μεγάλη αἰσθητικὴ συμβολή. Τίς συνθήκες, γύρω ἀπ' τίς ὁποῖες χτίστηκε ἡ ἐκκλησιά, συνθήκες ποῦ κι' αὐτές πρόβαλαν αὐ-

τοματικὰ εὐθὺς σὰν ἄρχισε συγκεχυμένη κάπως νὰ πλάθεται στὴ μνήμη ἡ ἱστορία.

Ἀπ' ὅλα αὐτὰ βγαίνει τώρα κάτι ἄλλο. Κι' αὐτὸ θὰ τὸ ὀνομάσουμε «νόμο τοῦ πλαισίου καὶ τῶν συνθηκῶν», ποῦ θὰ μᾶς ἐπιτρέπει τοῦ λοιποῦ νὰ ἐκτιμᾶμε ἀντικειμενικώτερα τὴν κάθε αἰσθητικὴ οὐσία, ἀνεξάρτητα καὶ ἔξω ἀπὸ τοὺς παράγοντες καὶ τὴ συμβολὴ τους, ποῦ ἀναφέραμε.

Τὸ φαινόμενο τοῦτο τὸ ἀποκαλῶ «Νόμο» καὶ νόμο μάλιστα ποῦ κρατεῖ τὴ θέση του καὶ τὴ δυνάμη του στὴ ζωὴ καὶ στὴν Τέχνη μὲ τέτοια ἐπιμονὴ καὶ αὐστηρότητα, ὥστε ἡ ἀδιαφορία σὲ τοῦτον νὰ καταντάει ἀδύνατη μὰ κ' ἐπικίνδυνη γιὰ τὴν ὁποιαδήποτε αἰσθητικὴ δημιουργία, ποῦ θὰ τολμοῦσε νὰ κινηθεῖ ἔξω ἀπ' αὐτόν. Τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου αὐτοῦ τὴν βλέπουμε νὰ ἐκδηλώνεται, ἐπιβλητικὴ στὸ πλάτος της, σὲ πλεῖστα ὅσα καλλιτεχνικὰ ἔργα ὄχι μόνον στὴ γλυπτικὴ καὶ στὴ ζωγραφικὴ, ἀλλὰ καὶ μέσα στὴν τέχνη τοῦ λόγου. Στὶς περιπτώσεις ὅμως αὐτὲς παρατηροῦμε καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη. "Ὅτι γιὰ μιὰ αἰσθητικὴ ὀλοκλήρωση, ἀπαραίτητη εἶναι ἡ προϋπόθεση τοῦ χώρου, προκειμένου περὶ γλυπτικῆς ἢ ζωγραφικῆς καὶ ἐν γένει ἔργων θεαματικῶν, ἢ διαφορετικὰ τὸ ἔδαφος πάνω στὸ ὁποῖον ἢ μέσα στὸ πλαίσιο τοῦ ὁποῖου θὰ κινηθεῖ ἢ θὰ ἐμφανισθεῖ τὸ καλλιτέχνημα. Στὸ σημεῖο τοῦτο παίρνω ὡς δεδομένο ἓνα θησαυρὸ τῆς κλασσικῆς Τέχνης. "Ἐστῶ τὴν «Ἄπτερο Νίκη» τοῦ Παιωνίου, τὴν ὁποία, παραδείγματος χάρι, τὴ βλέπω μιὰ μέρα παραπεταμένη στοὺς δρόμους μιᾶς ὁποιασδήποτε πόλης. Καὶ ρωτιέμαι, ποῖο θὰ εἶναι τὸ αἰσθητικὸ ἀποτέλεσμα τῆς συνάντησης αὐτῆς. Τὸ πολὺ νὰ ὑποπτεύω τὴν οἰκονομικὴ της ἀξία ἢ, τὸ πιθανώτερο, νὰ τὴν ἀντιπεράσω μὲ κάποια δυσφορία γιὰ τὸ φράζει τὸ δρόμο.

Τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι τὸ ἴδιο καὶ σὲ μιὰ κλασσικὴ τραγωδία. "Ἄς υποθέσουμε πρὸς στιγμήν ὅτι, παρακολουθοῦμε τὸν Οἰδίποδα ἢ τὴν Ἡλέκτρα σ' ἓνα θέατρο μὲ ἀπόλυτο σκηνικὸ καὶ ἔδαφικὸ συγχρονισμό. Στὴν περίπτωσή τούτη τὸ μόνον ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι ἡ ἀγανάκτηση, ποῦ θὰ κυριαρχήσει μέσα μας γιὰ τὴν ἄκρα ἀντίθεση καὶ τὴν ἀκαταλληλότητα τοῦ χώρου, ποῦ εἶναι, στὸ προκειμένο, ἔδαφος ἀρνητικὸ καὶ ὡς ἐκ τούτου καταστροφικὸ τῆς τραγωδίας. Εἶναι φανερὸ ὅτι ἡ αἰσθητικὴ ἀξίωση τοῦ ἔργου, θὰ βρεῖ τὴ δικαίωσή της στὸ νόμο τοῦ «πλαισιωμένου χώρου», ποῦ ὀρίζεται στὰ ὑπαίθρια κλασσικὰ θεάτρα, ἢ συγκαταβατικά, σὲ χῶρο κατὰ διασκευὴν.

Συμπερασματικά, καταλήγουμε στὴ διασπίστωση ὅτι γιὰ νᾶχουμε τὴν «αἰσθητικὴν ἀρτιότητα» δὲν εἶναι ἀρκετὴ μόνον ἡ καλλιτεχνικὴ οὐσία, τὸ περιεχόμενο ἢ τὸ ποιητικὸ δράμα, ἀλλὰ ἴσως περισσότερο

ἀπ' ὅλα αὐτά, ἡ προσαρμογή μας στοὺς ἀναγκαίους νόμους καὶ στίς ἀρχές, πού ἀναφέραμε. Χάρη σ' αὐτοὺς στάθηκαν πολλοὶ καλλιτέχνες καὶ τὸ ἔργο τους κέρδισε μιὰ παραπάνω ἀξία, πρᾶγμα πού δὲ θά γινόταν, ἀσφαλῶς, ἂν δὲν ὑπεβοηθοῦντο ἀπὸ τὴν τρίτη αὐτὴ προβολή, πού, πολλές φορές, ἐπιβάλλεται ἀμεσώτερα καὶ δυνατώτερα καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν οὐσία τῶν ἔργων. Στὸ σημεῖο τοῦτο δὲ θάταν ἄκαιρο νὰ ὑπενθυμίσουμε ὅτι, στίς Βρυξέλλες ἔγινε εἰδικὸ μουσεῖο γιὰ νὰ περιλάβει τοὺς πίνακες τοῦ Ἀντουάν Βίρις. Στὴν ἀνάγκη τῆς δημιουργίας τοῦ πλαισιωμένου χώρου, ἐδημιουργήθησαν ὀλόκληρες κλειστὲς αἴθουσες μ' ἓνα μόνο μικρὸ ἄνοιγμα, μὲ τὸ κατάλληλο χρῶμα καὶ τὸν ἀναγκαῖο φωτισμό, στὸ βάθος τῶν ὁποίων ἐποθετήθησαν οἱ πίνακες.

Κοντολογίς ὅμως σ' ὅλα αὐτά πρέπει νὰ προσθέσουμε τὴν ἰστορία καὶ τὸ θρόλο, σὰν ἓνα στοιχεῖο γόνιμο στὴν αἰσθητικὴ ὑποβολὴ καὶ ἀξιοποίηση ἑνὸς ἔργου ἢ μιᾶς προσωπικότητας. Γι' αὐτὸ ὅμως θά μιλήσουμε σὲ ξεχωριστὸ ἄρθρο.

ΠΕΤΡΟΣ ΟΛΥΜΠΙΟΣ

Νέοι ποιητές

Θ λ ί ψ ε ς

Μπρὸς μου θωρῶ κορμιὰ δυστυχισμένα
καὶ νοιώθω μέσα μου θλίψη μεγάλη,
πῶς, τοῦτα τὰ κορμιὰ τὰ μαραμμένα
—θλίψη—ποῦρθες σήμερα σὲ μένα
στρῶμα δὲν ἔχουν μήτε προσκεφάλι.

Πόνος βαθὺς τὰ μάτια μου βουρκώνει
πού δὲν μπορῶ νὰ δώσω μιὰ βοήθεια.
Σὲ λίγο ἢ ἄγρια μέρα ξημερώνει
ἓνας μικρὸς ξυπόλυτος παγώνει,
καὶ τουρτουρίζουν τὰ γυμνά του στήθεια.

Φωνές, θόρυβοι, ἀντάρες. Ξυπνᾷ ἡ πόλη.
—Τὸ δράμα παίζεται σὰν παραμῦθι.
Χαρές, βιολιά, λαγοῦτα. Χαίρονται ὅλοι,
ἀχολογᾷ ὁ βορρηᾶς στὸ περιβόλι.

... Καὶ ὁ μικρὸς στὸ κρῦο ἀποκοιμήθη ...

ΒΑΣΟΣ ΒΑΦΝΑΣ

Ἡ σημερινὴ θέση τοῦ Ζολᾶ

τοῦ Ἐντμόν Ζαλοῦ
(τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας)

Ἡ ἑκατονταετηρίδα ἑνὸς συγγραφέα πέφτει καλὰ ἢ ἄσκημα. Συμβαίνει σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις νὰ συντυχαίνει μὲ τὴν ὥρα πού ἡ δόξα του πού ἀκολούθησε τὸ θάνατό του, ἀρχίζει νὰ λιγοστεύει, ἄλλοτε εἶναι τὸ δειλὸ προοίμιό μιᾶς ἀργῆς παλινόρθωσης. Γιὰ τὸν Ἐμίλ Ζολᾶ, ἔχουμε τὸ συναίσθημα πῶς θὰν' ἐπ. τέλους ἢ εὐκαιρία νάποδοθεῖ δικαιοσύνη στὸ μεγάλο μυθιστοριογράφου.

Πράγματι ἀφοῦ ὁ Ζολᾶ διέγειρε στοὺς νέους συγγραφεῖς τοῦ 1880 τὸ θαυμασμὸ πού ξέρουμε, χτυπήθηκε μ' ἀγριότητα, καὶ ἐν μέρει ἀπὸ τοὺς συμβολιστὲς, παρὰ τὸ θαυμασμὸ πού ἔδειχνε γιὰ τὸ συγγραφέα τῆς «Νανᾶς» ὁ Στέφανος Μαλλαρμέ. Αὐτοὶ οἱ καυγάδες εἶναι σήμερα μακρὰ ἀπὸ μᾶς. Βλέπουμε τί τὸ κοινὸ ὑπάρχει στὸ τέλος τοῦ XIX αἰῶνα μεταξύ τοῦ φυσικοκρατισμοῦ, τοῦ συμβολισμοῦ καὶ τοῦ ἐντυπωσιασμοῦ, τῆς γλυπτικῆς τοῦ Ροντέν καὶ ἀκόμα τοῦ βαγκνερικοῦ κύματος. Ἀπὸ μιὰν ὀρισμένη πλευρά, τὸ Ἀπόγεμα ἑνὸς Φάουνο φανερώνει ἴδιο τρόπο αἰσθησιασμοῦ ὅσο καὶ ἡ Νανᾶ ἢ ὁ Γιατρὸς Πασκάλ· οἱ Γκονκούρ, ὁ Ζολᾶ, ὁ Ἀλφὸνς Νταντέ εἶδαν τὸν κόσμον σὰν τὸ Μανέ, τὸ Ντεγκὰ καὶ τὸ Ρενουάρ.

Βρίσκουμε λίγο Ροντέν σ' ὀρισμένες ὀγκώδικες κι' ἀλληγορικὲς σκιαγραφίαι τοῦ Ζολᾶ: «Ζερμινάλ», τὸ «Ἀνθρώπινο Κτήνος»...

Πολλοὶ ρομαντοσγράφοι αὐτῆς τῆς ἐποχῆς βαστᾶνε συγχρόνως ἀπὸ τοὺς φυσικοκρατιστὲς καὶ τοὺς συμβολιστὲς: Ὑἱσμαν, Ἀδριανὸς Ρεμάκλ, Φρανσίς Πουατεβέν, Ντυζαρντέν, ὁ Πρῶτος Γ.—Χ. Ροσνύ μεταξύ ἄλλων.

Ἄλλ' ἀπὸ τὸ 1900 ὁ Ζολᾶ γνώρισε μιὰ πραγματικὴ ἐξορία ἀπὸ μέρους τῆς διανοητικῆς ἀριστοκρατίας, γιατί οἱ μέσοι ἀναγνώστες ἐξακολούθησαν νὰ τὸν ἀγοράζουν. Βασίλευε τότε στὰ γράμματα, ἐν μέρει κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ Ἀνατόλ Φράνς, ἓνα εἶδος διαχωρισμοῦ λιγάκι ἀναιμικοῦ, ἓνας σοφολογιατωτισμὸς χωρὶς ἀξία, τὸν ὁποῖο δυσαρεστοῦσε ἡ δύναμη τοῦ ἐπικοῦ μυθιστοριογράφου. Δὲ θά μπορούσαμε νὰ ξεχάσουμε τὴν περιεργὴ κρίση τοῦ συγγραφέα τοῦ Ψησταριοῦ τῆς Βασίλισσας Πεντῶκ πάνω στὸ συγγραφέα τῶν Ρουγκόν· Μακάρ' ἄς τὴν ξαναδιαβάσουμε γιὰ νὰ παρηγοριόμαστε στίς ὄρες τίς ἀμφιβολίας:

«Τὸ ἔργο του εἶναι κακὸ, κι' αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶναι ἀπὸ τοὺς δυστυχημένους ἐκείνους πού θᾶξιζε καλλίτερα νὰ μὴν εἶχαν γεννηθεῖ».

Ἄς προσθέσουμε πῶς μιὰ τόσο ἐξωφρενικὴ βλακεία δὲν εἶναι πιὸ καταπληκτικὴ ἀπὸ τὶς ἀνάλογες κρίσεις τοῦ Φράνς γιὰ τὸν Ντοστογιέφσκυ (τοῦ ὁποίου ἔβρισκε τὸν Ἐκτώρ Μαλό πολὺ ἀνώτερο) ἢ γιὰ τὸν Μαλλαρμέ.

Φαίνεται πῶς, τὴν ἐπαύριο τοῦ τελευταίου πολέμου, ἡ κοινὴ γνώμη ἄρχισε νὰ γίνεται δικαιότερη γιὰ τὸ Ζολά. Ἡ ἀπόσταση ποῦ ὑπῆρχε ἀπὸ τότε ἔκανε κιόλα πιὸ ἐρεθιστικὰ μερικὰ ἀπὸ τὰ λογοτεχνικὰ τῆς του, πολλὰ ἀπὸ τὶς ἐνοχλητικὲς του φόρμουλες. Τὸ ἀρχιτεκτονικὸ καὶ μεγαλειῶδες μέρος τοῦ ἔργου του, οἱ σκοτεινὲς του ἀπόψεις, φαινόντουσαν καλλίτερα—καὶ κάποιος «Ἰταλιανισμὸς» ἀλληγορικῆς τοιχογραφίας, ὀφειλόμενος στὴ βενετσιάνικη καταγωγή του. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὑπερρεαλιστὲς τὸν λάτρεψαν, κ' ἕνας ἀπ' αὐτοὺς, Ἄμερικανὸς ἂν θυμᾶμαι καλά, ὁ Μαθιὸν Γιόζεφσον (τὰ γράφω αὐτὰ χωρὶς σημειώσεις καὶ ἄς μὲ συχωρέσουν οἱ ἀναγνώστες μου ἂν κἀνω λάθος) τοῦ ἀφιέρωσε ἕνα ἀπὸ τὰ πρῶτα καλὰ συνολικὰ του ἔργα. Ὁ Ἐμίλ Ζολά φαντάζει σήμερα σὰν τὸν πρῶτο ἀπὸ τοὺς Γάλλους μυθιστοριογράφους τοῦ ΧΙΧ αἰῶνα, ἐννοεῖται βέβαια μετὰ τὸν Μπαλζάκ (μεταχειρίζομαι τὴ λέξη μυθιστοριογράφος στὴν πιὸ κλασικὴ τῆς ἔννοια). Ἄν εἶναι κατώτερος ἀπὸ τὸ συγγραφέα τῆς «Κόρης μὲ τὰ χρυσὰ μάτια» εἶναι ἐν μέρει λόγῳ τῆς ὑπεροχῆς σ' αὐτὸν τῆς μάζας πάνω στὸ χαρακτήρα, ἐνῶ στὸ Ζολά ἀντιθέτως τὸ κυριώτερο στοιχεῖο τῆς φιλολογικῆς του τέχνης ἔγκειται στὴ μονοτονία τῆς φωνῆς του. Ὁ πνευματιστὴς εἶχε ξεπεράσει στὸν Μπαλζάκ τὸν πραγματιστὴ εἶναι μισο-ἀλχημιστὴς, κ' ἐμπνευσμένος παρατηρητῆς ποῦ δὲν παρατηρεῖ μὲ τὴ συνηθισμένη παρατηρητικότητα. Ὁ ψευτοεπιστημονικὸς ὕλισμὸς τοῦ Ζολά ἄφηνε γι' αὐτὸν κλειστὸ ἕνα σπουδαῖο μέρος τοῦ σύμπαντός μας.

Δὲν πρέπει, ὡστόσο, νὰ τοῦ ἀρνηθοῦμε τὴν αἴσθησι ποῦ ἔχει γιὰ τοὺς ἀνθρώπινους τύπους: ὁ Ζακάρ του θὰ μπορούσε νὰ μπεῖ στὴν Ἀνθρώπινη Κωμωδία τοῦ Μπαλζάκ, ἢ Κλοτίντα Μπαλχί, ἔχει τὴ θέση τῆς μεταξὺ τοῦ Σβεντάλ καὶ τοῦ Βιλλιέ ντὲ Λ' Ἴλ Ἀντάμ. Ὁ Κουπώ, ὁ Βαζούζ, ὁ Ὁκτάβ Μουρέ, ὁ Κλώντ Λαντιέ, ἢ Παυλίνα Κενύ, ὁ ξάδερφός τῆς Λάζαρος, ὁ Εὐγένιος Ρουγκόν, ἢ Νανά, ὁ βαρῶνος Μουφά εἶναι δημιουργίαι ἀπόλυτες ποῦ «θὰ περάσουν σιγά-σιγά μὲς στὴ μεγάλη σειρὰ τῶν κοινωνικῶν ἐθίμων», ὅπως ἔλεγε ὁ Μπαλζάκ. Ἄλλὰ ἡ δόξα κυρίως τοῦ Ζολά θάναί πῶς δημιουργήσε γύρω ἀπὸ τὰ τελείως μοντέρνα πρόσωπά του μιὰν ἀτμόσφαιρα σχεδὸν μυθολογική: Τὸ Αἶξ τῆς Περιουσίας τῶν Ρουγκάν, τῆς Κατὰχτησης τοῦ Πλασάν καὶ τοῦ Γιατροῦ Πασκάλ ἢ Ἀγορά, τὸ Παρανοῦ, ἢ Ταβέρνα, τὸ Παρίσι τοῦ Κέρδους,

τῆς Μιᾶς σελίδας Ἐρωτος καὶ τοῦ Παρισιοῦ, ἢ θάλασσα τῆς Χαρᾶς τῆς Ζωῆς, ἢ Σάρκα τῆς Νανᾶς, ἢ Μηχανή τοῦ Ἀνθρώπινου Κτήνου, τὰ Στοιχεῖα τῆς Γῆς καὶ μέσα στὸ Ζερμινάλ τὸ νόημα μερικῶν βιργιλιακῶν καὶ δαντικῶν ἐπεισοδίων, ποῦ σκόρπια ἐδῶ καὶ κεῖ, κάνουν νὰ μπαίνουνε μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἔργο κάτι σὰν συμβολικὲς οὐσίες, ὅπως βρίσκονται μὲς στὰ παλιὰ ἀνθρώπινα ποιήματα. Ὁ Ζολά βέβαια δὲν εἶχε ποτὲ καθαρὰ τὴ συνείδηση αὐτοῦ τοῦ εἶδους τῆς μεγαλοφυΐας. Αὐτὴ ὡστόσο τοῦ ἐξασφάλισε κατὰ μεγάλο μέρος τὴν ἀθανασία. Νὰ οἱ Ἀτλαντίδες ποῦ μὲ συσπάσεις καὶ μορφασμοὺς ὑποβαστάζουν αὐτὸ τὸ μαυρόχρυσο οἰκοδόμημα ὅπου οἱ δυνάμεις εἶναι ἀνακατεμένες μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως τούρανο οἱ ἀνέμοι μὲ τὰ πιὸ ἁμορφα τοπεῖα.

Τὸ ἔργο τοῦ Ζολά ὑπῆρξε τόσο πλούσιο ποῦ ἡ ἐπιρροή του ἐνέπνευσε μεγάλα λόγια, καὶ λευτέρωσε πνεύματα ἀξίας. Διαβάστε σχετικὰ τὶς Βραδύες τοῦ Μεντάν καὶ τὸ τόσο λίγο γνωστὸ ἀριστούργημα τοῦ Πῶλ Ἀλεξίς Τὸ τέλος τῆς Λούση Πελλεγκρέν. Παντοῦ εἶχε διαδόχους συχνὰ σὲ μεγάλη ἔκταση. Ὁ Τζώρτζ Μοῦρ στὴν Ἀγγλία, ὁ καλλίτερος Μπλάσκο Ἰμπάνεζ στὴν Ἰσπανία, ὁ Ἡρνιμπεργ στὴ Σουηδία. Σήμερα ἀκόμα, πάντως, αὐτὴ ἡ δόξα δὲν ἀπόχτησε ὅλη τῆς τῆς φιλολογικῆς ἀγνόητα. Ἡ ὑπόθεση Ντρέϋφους τὴ φωτίζει ὑπερβολικῶς—θέλω νὰ πῶ ἄσχημα—ἢ τὴ σκοτεινιάζει. Ὅμως αὐτὴ ἡ ὑπόθεση εἶναι τώρα μακρῦα. Ἄς σκεφτοῦμε τὸ Ζολά χωρὶς ν' ἀνακατεύουμε στὴ μεγαλοφυΐα τὴν πολιτική.

Ἐπιτρέψτε μου σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο ἔν' ἀνέκδοτο:

Ἐνῶ βρισκόταν μὲς στὴν παραφορὰ τῆς ὑπόθεσης Ντρέϋφους, ὁ Πῶλ Μπουρζέ, ποῦταν ἀντίθετος σ' αὐτὴ, πῆγε νὰ δεῖ τὸ Ζολά καὶ νὰ προσπαθῆσει νὰ τοῦ ἀποδείξει ὅ,τι πλανιόταν. Ἄλλὰ ὁ Ζολά ἐπέμενε. Ἡ συνομιλία ὑπῆρξε ζωηρή. Ὁ Ζολά φαινόταν ἀποφασισμένος νὰ τὰ παρατήσῃ ὅλα, παρὰ νὰ παραδοθεῖ ἢ νὰ μετριάσῃ τὶς πεποιθήσεις του. Τότε, ἀφήνοντάς τον, ὁ Μπουρζέ εἶπε:

—Ζολά, εἴμαστε τώρα ἀπὸ δυὸ ἀντίθετες πλευρές. Ἴσως νὰ μὴν ἰδωθοῦμε πιά ποτέ. Ἄλλὰ ὅ,τι καὶ νὰ συμβεῖ, δὲ θὰ σὲ ξανακατηγορήσω. Ὅ,τι καὶ νὰ γίνει, δὲ θὰ πάψω ποτέ νὰ σὲ θαυμάζω καὶ νὰ σ' ἀγαπᾶω, σὰν τὸ δάσκαλο ὄλων ἡμῶν καὶ σὰν τὸ μεγαλύτερο μυθιστοριογράφου τῆς ἐποχῆς μας».

Τοὺς τελευταίους μῆνες τῆς ζωῆς του ὁ Μπουρζέ, σκεπτότανε συχνὰ καὶ μὲ συγκίνηση. Εἶχε διατηρήσει ὅλη του τὴν πίστη γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Ἐμίλ Ζολά, κ' ὅλη του τὴ φιλία γιὰ τὸν ἀξιοπρεπε κ' εὐγενικό του χαρακτήρα.

Ἀπὸ μῆνα θέ μῆνα

ΤΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΜΑΣ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

Λογοτεχνία καὶ τοπικισμός

Ὁ τοπικισμός, πού ἐπικρατεῖ ἀκόμα σέ ὀρισμένες ἄλλες κοινωνικές μας ἐκδηλώσεις, ἐξακολουθεῖ νά χρωματίζει καί τή λογοτεχνική κατάστασή μας. Ἄλλά τοπικισμός σημαίνει, πρῶτα πρῶτα, ἐπαρχιωτισμός. Ἐκεῖ λοιπόν πρέπει νά ἀναζητηθεῖ ἡ ἀρχή τοῦ φαινομένου. Οἱ ρίζες πού δένουν τόν ἄνθρωπο μέ τήν πατρίδα του, αὐτές τοῦ καθορίζουν καί τήν ἰδιαίτερη ἐκείνη προτίμηση πρὸς καθετὶ τὸ τοπικόν, καθετὶ πού μυρίζει χῶμα τῆς περιοχῆς του. Δὲν ἔχω καμιὰ πρόθεση νά καταδικάσω, θεωρητικός ἀπὸ περιοπῆς, αὐτὴ τὴν τόσο νόμιμη καί φυσική, τὴν τόσο ἀνθρώπινη ἰδιότητα, πού κάνει τὸν καθένα μας νά στρέφει τὸ βλέμμα του νοσταλγικά στίς πρώτες του ἀφετηρίες. Ἡ γωνιά ὅπου ἐπρωτοπήραμε συνείδηση τῆς ἀτομικῆς καί τῆς φυλετικῆς ὄντοτήτάς μας εἶναι γιὰ τὸν καθέναν ἀπὸ μᾶς μιὰ συγκινητικὴ πραγματικότητα. Καί προτιμῶ χίλιες φορές αὐτὴ τὴν κλίση τὴν κάπως ἀπλοϊκὴ ἀπὸ τὴν ὑποπτη ἐκείνη τάση πού, στ' ὄνομα παγκόσμιων ἐπιδιώξεων, ἀπαρνιέται καί περιφρονεῖ τὸ γενέθλιο χῶμα. Τέτιας λογῆς ξεριζωμένοι προκαλοῦν τὴν συμπόνια περισσότερο παρά τὴν ἀντίδρασή μας· γιὰτὶ ἀποτελεῖ μιὰ λεπτομέρεια πολὺ θλιβερὴ τὸ ἄτομο τὸ στερημένο πατριωτισμὸ (μὲ τὸν ὄρο παρμένο στὴν πὺ καθαρῆ του σημασία). Εἶναι λοιπόν προτιμότερες—θὰ ρωτήσῃ κανεὶς—οἱ ἑλληνικὲς ἠθογραφίαι ἀπὸ τὴν κοσμοπολιτικὴν φιλολογοίαν; Οἱ πρῶτες, ὅταν εἶναι καλοῦ ποιοῦ, ἐξυπηρετοῦν μιὰ ἐθνικὴ ἀνάγκη, ἐνῶ ἡ δευτέρη, πολὺ σπάνια προέρχεται ἀπὸ βίωση καλλιτεχνικὴ καί ἀποβλέπει συνηθέστατα σ' ἐπιδείξεις ἀνόητες. Γιὰ ν' ἀφήσομε ὅμως τίς ἀκρότητες, νομίζω πὼς μπορεῖ νά συμβιβαστεῖ ἀξιόλογα, νά συντεθεῖ δηλαδὴ φυσιολογικά, τὸ στοιχεῖο Ἐπαρχία μὲ τὸ στοιχεῖο Οἰκουμένη. Μόνον ἄνθρωποι συνηθισμένοι ν' ἀντικρίζουν τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς μὲς ἀπὸ τὸ φακὸ τῶν ἀφηρημένων σχημάτων, μόνον τέτιοι δοκησίοσοφοι ἀξιολύπητοι θὰ μορφάσουν μπρὸς σὲ μιὰ παρόμοια βεβαίωση. Τὰ οἰκουμενικὰ νοήματα δὲ συλλαβαίνονται μὲ τὴν ἀπόσπαση ἀπὸ τὴν ἐδαφικὴν μας κοιτίδα, τὸ γλυκὸν αὐτὸ δεσμὸ πού μᾶς τὸν ἐμαστόρησε ἀπευθείας ἡ φύση. Μπορεῖς νά ξεκινήσεις ἀπὸ ἓνα σημεῖο τοσοῦτ' ἀκαί νὰ πλατύνεις, νὰ πλατύνεις τοὺς κύκλους σου ὡς ἐκεῖ πού σοῦ φτάνουν τὰ φτερά. Οἱ πανανθρώπινες λαχτάρες δὲν ἐκφράζονται μὲ λόγια φουσκωμένα, πού τοὺς ἀρέσει νά βάνουν στόχους ὑψηλοὺς, παρά χρειάζονται βάσεις θετικές, στηρίγματα οὐσιαστικά.

Ἀρχίσαμε ὅμως νά ὑπερασπιζόμεσθε μιὰ ὑπόθεση πού σκοπεύαμε νά φανερώσομε ἴσα ἴσα τὰ τρατὰ τῆς. Σήμερα ἤθελα νά κάμω, ἀπεναντίας, λόγο γιὰ τὴ στενοκεφαλιά πού πολλὲς φορές διακρίνει τοὺς ὄπαδους τῆς τοπικῆς αὐτοτελείας. Ἡ ἴδια ἀστήριχτη ἀντίληψη πού θέλει τὸν τόπο τῆς καταγωγῆς μας μέρος προνομιοῦχο μὲς στὴ χώρα, κατάφορτο ἀπὸ τὰ φυσικὰ ἀγαθὰ ὄλων τῶν εἰδῶν, ἀντίληψη καί πρόληψη πού ἀλλιῶς μᾶς φέρνει τὸ

πολὺ πολὺ στὴν εὐχάριστη θέσῃ νά χαμογελάσομε, ὅταν ὠστόσο διεισδύσει ἡ ἴδια στὴ λογοτεχνικὴ περιοχὴ δὲ μπορεῖ παρά νά προκαλέσει καθεαυτοῦ γελοῖα ἀποτελέσματα. Τυχαινεὶς σ' ἓναν κύκλο ὅπου ἀποφασίζουν νά μιλήσουν καί γιὰ φιλολογοίαν. Σχολιάζουν χρονογραφήματα, ἀναφέρνουν νέα βιβλία, ρίχνουν στὴ μέση καινούργια ὄνόματα.—Τί τὰ θέλεις ὅμως, πετιέται κάποιος, νοσταλγὸς τῶν περασμένων, σὰν τὸ Χατζόπουλο σήμερα κανένας δὲν βρίσκεται νά γράφει! Μπορεῖς τότε νά στοιχηματίσεις, μὲ πάρα πολλὲς πιθανότητες ἐπιτυχίας, πὼς αὐτὸς ὁ κάποιος κατάγεται ἀπὸ τὸ Ἄργινο ἢ τουλάχιστο ἀπὸ τὸ νομὸ Αἰτωλοακαρνανίας. Ἔτσι γιὰ τοὺς Κεφαλονίτες δὲν ὑπάρχει ἀνώτερος ποιητῆς ἀπὸ τὸ Λασκαράτο, γιὰ τοὺς Μυτιληνιοὺς ἀπὸ τὸν Ἐφταλιώτη, γιὰ τοὺς συμπατριῶτες μου ἀπὸ τὸν Κρουστάλλη. Κανένας δὲν πρόκειται νά πῆ πὼς οἱ λογοτέχνες αὐτοὶ δὲν ἀποτελοῦν κεφάλαια τῆς πνευματικῆς κληρονομίας μας· γιὰτὶ ὅμως νά μὴν ἔχουν πέραση κι ὄχι ἀπὸ τὸν τόπο τους; Εἶναι ἀπλοῦστατα καταδικασμένοι νὰ ὑπομένουσιν ἰσόβια, θέλω νά πῶ ἀπεριόριστα, τὴν ἀποκλειστικὴν, φανατισμένη λατρεία τῶν συντοπιτῶν τους. Καλὰ, ἡ περίπτωσις δὲν εἶναι ἀκατανόητη προκειμένου γιὰ ὄσους ἀπ' αὐτοὺς ἀσχολήθηκαν στὸ ἔργο τους μὲ φυσιογνωμίας καί τοποθεσίες τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας τους, λεπτομέρεια πού ἔχει γίνῃ πᾶ γνωστὴ στὸ κοινὸ—ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ κείμενα, ποτὲ ἀπὸ διαδόσεις! Ἄλλὰ ἓνα λυρικὸν τετράστιχο, ἄχρονο καί ἀπρόσωπο, τί τὸ ἐμποδίζει νά βρεῖ ἀπήχηση π.χ. στὴν Κρήτη, ἐπειδὴ τὸ ἔγραψε ὁ Μαλακάσης, τέκνο τοῦ Μεσολογγίου; Ἡ τοπικὴ φιλοτιμία ὅμως δὲν ἐπιτρέπει παρομοίους προδόσεις. Δὲν ξέρουμε ἀκόμα νά δοῦμε πέρ' ἀπ' τὴν ἀκτίνα τοῦ στενοῦ ἀτομικοῦ ἐνδιαφέροντός μας. Ἐπειτ' ἀπὸ τὴν προγο-νοπληξία εἶχε τὴν σειράν του ἄλλο κακόν.

Καί ὁ φιλολογικὸς αὐτὸς κομματισμὸς δὲ θὰ εἶταν ἴσως τόσο χτυπητὸς, ἂν περιοριζόταν μεταξὺ ἀπλῶν συζητητῶν, ἀνθρώπων δίχως ἀξιώσεις. Βλέπεις ὅμως νὰ ἐπεκτείνεται καί στοὺς ἴδιους τοὺς ἐκπροσώπους, πού λένε, τοῦ πνεύματος. Τὸ μεγαλύτερο μέρος ἀπὸ τὰ ἔρθρα πού γράφονται, τίς μελέτες πού ἐκδίδονται, τίς διαλέξεις πού γίνονται ἔχει ἀφορμὴ καί νοοτροπία ὀλοκάθαρα τοπικιστικὴ. «Μὰ τοὺς ξέρουμε καλύτερ' αὐτονοῦς, εἶναι ἀπ' τὸν ἴδιο τόπο μ' ἐμᾶς, μποροῦμε νὰ βροῦμε πὺ εὐκόλα στοιχεῖα τους καί νὰ τοὺς καταλάβομε καλύτερα». Δὲν πιστεύω τίποτε ἀπ' αὐτὲς τίς δικαιολογίας. Εἶμαι βέβαιος πὼς τὴν πρώτην καί τελευταίαν λέξιν σὲ τέτια ζητήματα τὴν ὑπαγορεύει ὁ παράγοντας τῆς τύχης, ἡ σύμπτωσις σκέτη. Ἄλλὰ διαπιστώσεις σὰν καί τούτῃ δὲ δείχνουν ἐπίπεδο πνευματικὸ ἀνυψωμένο, ἀπεναντίας μαρτυροῦν ὄρους πολιτισμοῦ κάπως πρωτόγονους. Πὼς θὰ διορθωθεῖ αὐτὴ ἡ ἀνορθογραφία; Ὅχι βέβαια μὲ τὸ πρῶτο οὔτε μὲ φωνές. Ἡ σχετικὴ βελτίωσις θὰ ἔρθῃ σὰν ἐπακολούθημα σ' ἓνα πλῆθος προϋποθέσεις καί μέτρα, πού ἀρχίζουν κί-όλα νά διαφαίνονται, θαρρῶ. Ἡ ἰσότης τοῦ ἀτόμου μὲς στὸ σύνολο κι ἀπέναντι τῆς κοινωνίας, ἡ πραγμάτωσις τοῦ αἰτήματος αὐτοῦ καί ἡ συνειδητοποίηση τῆς, δὲ μπορεῖ παρά νὰ ἐπιφέρει μεταβολὴ τῆς ψυχολογίας σὲ ὅλα τὰ σημεῖα. Ὅταν ἡ προσωποληψία σὲ ὅλες τίς μορφές τῆς παραχωρήσῃ τὴν θέσιν τῆς σὲ ἀντικειμενικώτερη θεώρησι τοῦ περιβάλλοντος, τότε θὰ λείψουν καί οἱ παρατυπίαι πού ὀφείλονται σὲ μιὰ κοινωνικὴ ἐξέλιξι, ἀρκετὰ, ἴσασθε τελευταῖα, στατικὴ. Διακρίσεις ἐξωτερικὲς καί ἀσυγχρόνιστες, πού προδίδουν νωθρότητα πνευματικὴ, θὰ ἀντικατασταθοῦν ἀπὸ κριτήρια δικαιότερα, περισσότερο κοντὰ στὴν ἀλήθεια. Ἡ ἀναμονὴ ὠστόσο ἑνὸς καλύτερου αἵματος, πού δὲν πρόκειται ἐξάλλου νὰ ξεπροβάλλῃ ξαφνικὰ καί δίχως τὴ συνεργασία μας,

δὲ μᾶς ἀποκλείει τὸ χρέος καὶ τὴ χαρὰ νὰ ἐργαστοῦμε ἀπὸ σήμερα, καθένας ὅπου βρίσκεται, γιὰ τὴ διάλυση προλήψεων καὶ παρανοήσεων πού δὲ δικαιολογοῦνται σὲ μιὰ ἐποχὴ ριζικῶν προσαρμογῶν σὰν τὴ σημερινή. Ἡ Ἑλλάδα μας εἶναι μιὰ, ἀπὸ τὴ μιὰν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη, καθὼς ἀναπαύεται ἀρμονικὰ στὴν ἀγκαλιά τοῦ σύμπαντος.

Γ. ΚΩΤΖΙΟΥΛΑΣ

Καλὲς Τέχνες

Καλὲς Τέχνες

Καλλιτεχνικὴ κίνηση τοῦ μηνὸς Ἰουνίου

Ἐνδιαφέρον γεγονός τοῦ μηνὸς Ἰουνίου εἶναι δυὸ καλλιτεχνικὲς ἐκθέσεις: ἡ Γελοιογραφικὴ Ἐκθεση τῶν Σκιτσογράφων τῶν Ἀθηναϊκῶν Ἐφημερίδων καὶ τῶν νέων Βουλγάρων Καλλιτεχνῶν.

ὑποθέτω ὅτι ἡ ἐν λόγῳ γελοιογραφικὴ Ἐκθεση ἀντιπροσωπεύει τὸ σατυρικό πνεῦμα τῶν σημερινῶν μας νέων καλλιτεχνῶν. Ἡ σάτυρα στ' ἀλήθεια, πλούσια ζωντανὴ φλέβα τοῦ λαοῦ μας, ἔχει τίς πηγές της στὶς πανάρχαιες λατρεῖες τῆς Πανθεοτικῆς Ἑλλάδας, πράγμα τὸ ὁποῖον τὸ ἀνακαλύπτει κανεὶς εὐκόλα καὶ μέσα στὶς γεμάτες ἀπὸ δυνατό σαρκαστικό πνεῦμα τοῦ λαϊκοῦ θεάτρου μας Καραγκιόζη.

Οἱ νέοι μας καλλιτέχνες, πού φυσικὰ δὲν μποροῦν νὰ μὴν ἐπιρραστοῦν ἀπὸ τὰ παγκοσμίου φήμης ἐκλεκτὰ γελοιογραφικὰ ταλέντα, ἅμα ψυχολογήσουν καὶ φωτισθοῦν ἀπὸ τὴ γνήσια αὐτὴ λαϊκὴ ψυχὴ πού ἡ ἰδιοσυγκρασία της εἶναι τοπικὴ καὶ φυλετικὴ, ἡ ἐπιτυχία τους θάναί ἀκόμα καλλιτέρα.

Τὰ ἐν λόγῳ γελοιογραφικὰ ἐκθέματα δείχνουν γενικὰ μιὰ πολὺ καλὴ σατυρικὴ διάθεση, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐπίκαιρα γεγονότα, καθὼς καὶ τεχνικὴ ἐπιμέλεια. Δυστυχῶς ὁ χώρος δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ἐπεκτείνωμαστε περισσότερο στὴν ἐξέταση τῶν ἔργων αὐτῶν.

Ἡ δευτέρα Ἐκθεση, τῆς νέας Βουλγαρικῆς τέχνης, τὴν ὁποῖαν ἐφιλοξένησε εὐγενῶς ἡ Στέγη Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν μὲ τὴν προστασία τοῦ Προέδρου τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως κ. Μ. Φίλωφ καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως κ. Ι. Μεταξᾶ καὶ τὸν Γεν. Διευθυντὴ Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν ὡς πρόεδρο τῆς Ὄργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐπροκάλεσε ἀριστη ἐντύπωση στοὺς ἀθηναϊκοὺς καλλ. κύκλους.

Μᾶς ἔδειξε πράγματι ὅτι ὁ φίλος Βουλγαρικὸς ἔχει ἐξέχουσα θέση στὸν πολιτισμὸ τῶν Βαλκανικῶν λαῶν.

Ἄς σημειώσῃ κανεὶς ὅτι ἡ λαμπρὴ αὐτὴ προσπάθεια τοῦ οὐλαϊκοῦ ζωτικοῦ αὐτοῦ λαοῦ ἀναπιχτήθηκε μόνον μετὰ τὸν εὐρωπαϊκὸ πόλεμο, ὁπότε ἄρχισε νὰ γεννιέται μέσα του μιὰ νέα ἀντίληψη τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Τὰ ἐν λόγῳ ἐκθέματα δὲν εἶναι πολλὰ καὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἐλαιογραφίες, ὕδατογραφίες, ξυλογλυπτικὴ, ξυλογραφίες κ.τ.λ. Ὅπως ὅλα τὰ σημερινὰ ἔργα εἶται καὶ αὐτὰ ρέπουν πρὸς διάφορες τεχνοτροπίες μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνωμε καὶ πολλὰ ἀληθινὰ ἀριστοτεχνικὰ κομμάτια πού ὁ χώρος δυστυχῶς δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ κρίνωμε.

Ἐλπίζουμε στὸ προσεχές μέλλον νὰ ἐπαναληφθοῦνε ἄλλες παρόμοιες ἐκθέσεις γειτονικῶν Βαλκανικῶν λαῶν, γιὰτι ἀποτελοῦν τὸ λαμπρότερο τεκμήριο τοῦ στενοῦ πνευματικοῦ δεσμοῦ μας μὲ αὐτούς.

Ἄλλη ἐκθεση τοῦ μηνὸς Ἰουνίου εἶναι καὶ τῆς Συντροφιάς Καλλιτεχνῶν στὸ Φουαγιέ τοῦ Δημ. Θεάτρου Πειραιῶς. Τὰ ἔργα πού ἐκθέτουν εἶναι περίπου τὰ ἴδια πού εἶδαμε ἐδῶ στὴν Αἴθουσα Παρνασσοῦ. Γιὰ τοῦτο καὶ ἐπιφυλάχτηκα νὰ ἀναφέρω ἐν τούτῳ τὸ σημείωμα καὶ τὰ τέσσερα ὥραϊα γλυπτὰ ἔργα τοῦ νέου γλύπτη Κώστα Βαλοάμη.

Ι. ΚΑΤΜΗΣ

Τὸ θέατρο

Θίασος Ἀνδρέαδη: «Τὰ Λάθη μιᾶς Νύχτας»—Θίασος Κοτοπούλη: «Ἀνθρῶπος εἶμαι κ' ἐγὼ»—«Ἐσὺ κ' ἐμεῖς»—«Θερμὴ Ἀγκαλιά»—«Ἐπιθεωρητὴς Γκρέυ»—«Ο Μπαμπᾶς ἐκπαιδεύεται»—Θίασος Παλαιολόγου: «Σκόρπια φύλλα».

Ἡ θεατρικὴ κίνηση, ὅπως εἶχαμε προβλέψει, ἂν δὲν εἶν' ἀκόμα ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσα, εἶναι πάντως ζωνρῆ. Στὸ μηνιαῖο τοῦτο διάστημα, πᾶσιχτηκαν ἀρκετὰ ἔργα, πού συγκέντρωσαν τὴν προσοχὴ τοῦ κοινοῦ, μὰ πού δὲν ὑπῆρξαν τέτοια ὥστε ἡ παράστασή τους ν' ἀποτελέσει καλλιτεχνικὸ γεγονός.

Τὰ ἑλληνικὰ ἄφησαν ἐντυπώσεις μέτριες καὶ τὰ ξένα δὲν ξεπέρασαν τὴν περιέργεια. Πρὸ πάντων ὁ ἐπιχορηγούμενος θίασος Κοτοπούλη στάθηκε ἀτυχος στὴν ἐκλογὴ του τὸν τελευταῖο αὐτὸν καιρὸ, πράγμα πού μᾶς προξενεὶ κάποιαν ἐντύπωση ὅταν ξέρομε ὅτι εἰσηγητὴς τοῦ δραματολογίου εἶναι ὁ ἄξιος λογοτέχνης κ. Σκουλοῦδης. Σὲ τέτοιο βαθμὸ μάλιστα πού ἡ ἐπιχείρηση κατέφυγε στὴν ἐπανάληψη τοῦ περίφημου «Μπαμπᾶ» τοῦ Μελά καὶ στὸ ἀνέβασμα ἀστυνομικοῦ ἔργου. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἡ κυρία Ἀνδρέαδη πού ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ διαλέγει πάντα ἔργα ἐνδιαφέροντα, τούτῳ τῆ φορά, εἶτε ἀπὸ κακὲς εἰσηγήσεις, εἶτε παρασυρμένη ἀπὸ τὸ θέλημα τῆς ἀτμοσφαιρας παρωχημένων καιρῶν, παρουσίασε γιὰ τὴν ἔναρξή της: «Τὰ Λάθη μιᾶς Νύχτας» τοῦ Ἀγγλοῦ Ὀλιβερ Γκόλντμυθ, κατὰ μετάφραση τοῦ γνωστοῦ κ. Σπηλιωτόπουλου. Ἡ κωμωδία αὐτὴ, πού μὲ τὴν ἀφέλειά της καὶ τὰ ἔξυπνα γὰ τὴν ἐποχὴ της εὐρήματα εἶχεν ἔλθει σὰν ἀντίδραση στὸ αἰσθηματικὸ καὶ ρομαντικὸ τότε θέατρο, σήμερα μονάχα ὡς «περιέργεια μουσειακῆ» μπορεῖ νὰ ἐνδιαφέρει τὸν ἀναγνώστη, ὅχι ὅμως καὶ τὸ θεατῆ. Ὑποθέτω αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ ἔργα πρέπει νὰ παίζονται μὲ γοργότατο ρυθμὸ, μ' ἐλαφρότητα καὶ χάρη, μέσα σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα κρυστάλλινη, πράγμα πού παρ' ὅλη τὴν

εύγενική προσπάθεια των ήθοποιων δέν καταρρώθηκε. 'Η κ. 'Ανδρεάδη βέβαια έπαιξε με πολλή χάρη, όπως πάντα, αν και ο ρόλος της δέν ήταν άπολυτα στην ίδιουσγκρασία της. Οι άλλοι έρμηνευται έδωσαν τόν καλύτερο έαυτό τους όσο μπόρεσαν και ή σκηνοθεσία του κ. Σαραντίδη ήταν σύμφωνη με τó πνεύμα τού έργου.

Τό έργο του κ. Τσεκούρα: «'Ανθρωπος είμαι κ' έγώ» πού πρώτη φορά παρουσιάζεται στο άθηναικό κοινό έχει μια πολύ καλή κεντρικήν ιδέα πού ό συγγραφέας όμως δέν έκμεταλλεύθηκε όσο έπρεπε. 'Ο ήρωας τής κωμωδίας πού έζησε όλη του τή ζωή ως τά σαράντα του χρόνια κάτω από τó έξουθενωτικό μαρτύριο τής γεροντοκόρης αδελφής του, σπάει τά δεσμά για ν' άποκτήσει επί τέλους τήν έλευθερία του και τήν προσωπικότητά του, στο τέλος όμως ύστερα από διάφορα, μάλλον άψυχολόγητα επεισόδια ξαναπερνά στο παλιό καθεστώς. 'Ο κ. Τσεκούρας έγραψε μια πρώτη πράξη πολύ καλή, καθώς και τήν πρώτη σκηνή τής δευτέρας. 'Από κεί και πέρα πελαγοδρομήσε και παρουσίασε τόν ήρώα του σχιζοφρενή, άθεράπευτο, άσυμπαθή, πού δέν προκαλεί τίποτ' άλλο παρά τó αίσθημα τού γελοίου, χωρίς κανένα οίκτο. 'Υστερα ή αδελφή του, εξασκώντας πάνω του τήν τυραννία της παρουσιάζεται και τούτη σαν ένας τύραννος πού μόνο όρισμένες πράξεις της μαντεύουμε γιατί ό χαρακτήρας από ήθικής άπόψεως δέν ολοκληρώνεται. 'Εκτός αυτού, αντί ό ήρωας τού κ. Τσεκούρα, επαναστατώντας να βαδίσει σε μια καινούργια ζωή, να γίνει άλλος άνθρωπος, άντρας σωστός με μια λέξη, με θέληση και άτομιισμό, παραμένει ένας τζοντζές πού προκαλεί τήν άδιαφορία και για τόν όποιον ό θεατής σκέπτεται: «Καλά να πάθεις τενεκέ, ήλίθιος γεννήθηκες ήλίθιος θα πεθάνεις». Παρ' όλη τήν άπλή διαγραφή τών χαρακτήρων, παρ' όλο ότι ή κωμωδία αυτή είναι πρωτόλειο, ό κ. Τσεκούρας αφήνει να φανεί ότι έχει ταλέντο πού με τή μελλοντική πείρα θα μπορέσει να εξελιχθεί σε σημείο ώστε να δώσει στο θέατρο έργα άριώτερα, βαθύτερα ψυχολογημένα, όπου οι πράξεις τών ήρώων να δικαιώνονται και όπου ή σκηνική δράση να είναι περισσότερο ζωντανή.

Τό έργο του κ. Τσεκούρα άδικήθηκε κι' από τó άνέβασμα όπου καμιά άτμόσφαιρα δέ δημιουργήθηκε από τó σκηνοθέτη. Τό φωτεινό δωμάτιο τής πρώτης πράξεως κάθε άλλο παρά συμβιβαζόταν με τήν ψυχική μιζέρια τών ανθρώπων πού τó κατοικούσαν. 'Όσο για τó γραφείο τής Τραπεζής, τó έσωτερικό του θύμιζε μάλλον γραφείο έπαρχιακού ειρηνοδικείου. 'Η έκτέλεση κι' αυτή, παρ' όλη τή συμβολή τής Μαρίκας, παρ' όλο τó άρτιο παίξιμό της, παρ' όλη τήν τέχνη τού Λογοθετίδη δέν ίκανοποίησε στο σύνολό της. Δέν δημιούργησε άτμόσφαιρα.

'Αποτυχημένο στην έκτέλεση ήταν και τó νέο έργο: «'Εσύ κ' έμεις» τού κ. Συναδινού. 'Η κεντρική ιδέα πού βασίζεται στη σύγκρουση τής παλιάς και τής νέας γενεάς, αν και έχει έκμεταλλευθεί από τó ξένο θέατρο, δέν ήταν άρκετή, όπως τήν παρουσίασε ό συγγραφέας, για να γεμίσει τρεις ολόκληρες πράξεις. Τό θέμα είχε εξαντληθεί εύθως από τήν πρώτη σκηνή. 'Ετσι στο υπόλοιπο έργο, ό κ. Συναδινός άναγκάστηκε να επαναλαμβάνει τά ίδια, πράμα πού κατάντησε φλυαρία άνυπόφορη και κουραστική, με κάποιες άναλαμπές πού και πού στο διάλογο. Αυτή τή φορά φαίνεται πως ή κωμωδία τού συγγραφέα τής «Κοσμικής κινήσεως» γράφτηκε πρόχειρα, με μόνο σκοπό τήν έμπορικόν επιτυχία. 'Αλλά και τούτο δέν τó πέτυχε, αφού τó έργο εξεμέτρησε τó ζήν μέσα σε δέκα μέρες. Οι ήθοποιοί, με επί κεφαλής τόν Λογοθετίδη άγω-

νίστηκαν να τó κρατήσουν και να τού δώσουν κάποια ζωή, μάταια όμως.

'Εργο τεχνικό, με θέμα πρωτότυπο, με περίφημο παρισινό διάλογο είναι ή κωμωδία τού Μπιραμπά: «Θερμή άγκαλιά», πού άνέβασε τó άλλο τμήμα τού θιάσου Κοτοπούλη στο «Ρέξ». 'Ενας γιός, πού έχασε τή μητέρα του από μικρό παιδί, πού ό πατέρας του ξαναπαντρεύτηκε τρεις φορές, κλέβει κάποιο ποσό, ύστερα άποπειράται ν' αυτοκτονήσει και τραυματίζεται. Στην κλινική πού τόν πάνε, τόν έπισκέπτονται διαδοχικά οι τρεις μητέρες του, πού κάθε μια τόν γνώρισε σε όρισμένη ηλικία και προσπαθεί να τόν περιποιητεί με τόν τρόπο τού δικό της. Στο τέλος όμως σε καμιά δέ βρίσκει τή «θερμή άγκαλιά» παρά στον πατέρα του. Χαριτωμένη κωμωδία, με έξυπνα επεισόδια, πού παίχτηκε άρτια άπ' όλους τούς ήθοποιούς και χάρισε δυό ώρες άπολαυστικές.

«'Ο 'Επιθεωρητής Γκρέυ» τού Γκριγιόν είναι ένα διασκεδαστικό και πολύ τεχνικό άστυνομικό έργο πού κρατεί ως τó τέλος τó ενδιαφέρον τού θεατού. 'Ερμηνεύεται έξαιρετικά καλά, ιδίως από τούς κ.κ. Γ. Παπα και Γιαννίδη και τήν κ. Ρίτα Μυράτ. Τώρα κατά πόσον ένας ήμικρατικός θιάσος έπιχορηγούμενος έχει τó δικαίωμα να προσφύγει σε έργα βουλευβαρδιέρικα και άστυνομικά, ενώ υπάρχει σωρεία έργων αξιόλογων στο διεθνές δραματολόγιο και άσφαλώς θα υπάρχουν και μερικά έλληνικά έργα καλά, αυτό είν' άλλο ζήτημα πού θα έπρεπε κάποτε να ξεκαθαριστεί. Βέβαια υπάρχει και ή έμπορική πλευρά τού ζητήματος, ή έπιχείρηση δηλαδή, αλλά πάντως, φανταζόμεθα, ότι ή άποψη αυτή θα εξυπηρετείτο πολύ περισσότερο με τήν έκλογή έργων πού ν' άνήκουν στην περιοχή τής πραγματικής τέχνης και όχι στο περιθώριό της.

Γιά έμπορικούς λόγους προσέτρεξε ή έπιχείρηση τού θιάσου Κοτοπούλη στο «Μπαμπά εκπαιδεύεται» τήν ώραία κωμωδία τού Μελά πού άντικατάστησε τó άτυχο έργο τού Συναδινού. 'Όσο τώρα για τά «Σκόρπια φύλλα» τών κ.κ. Μπόγγρη και Χ... πού μ' αυτά έκανε έναρξη ό θιάσος 'Ηούς Παλαιολόγου στους «Δελφούς» υπάρχουν αυτό μερικά σκέτες, όπως ή «Νύχτα Πρωτομαγιάς», τó «Διαβολάκι» πολύ έπιτυχημένα, τά όποια ό θιάσος, άνάλογα με τή συγκρότησή του, έρμηνεύει όπωσδήποτε με τήν κ. Παλαιολόγου επί κεφαλής, πού τó ταλέντο της έχει πολλή δροσιά και χάρη.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

Το Βιβλίο

Ἡ Πεζογραφία

Μενελάου Λουντέμη: «Τὰ πλοῖα δὲν ἄραξαν» «Περιμένοντας τὸ Οὐράνιο τόξο». Λεωνίδα Ραζέλου: «Βερενίκη». Ἄλλη Τροπαιάτη: «Τὸ βιβλίο τῆς ἄγνωστης ἀδελφῆς». Ἀνρὺ Τρουαγιά: «Ὁ Ντοστογιέφσκι στὸ κάτεργο».

Πρὶν ἀκόμα κυκλοφορήσει καλὰ καλὰ τὸ δεύτερο βιβλίο τοῦ κ. Λουντέμη «Περιμένοντας τὸ οὐράνιο τόξο», ἢ «Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία» μᾶς ἔδωκε σὲ μιὰ κομψὴ δευτέρη ἐκδοσὴ «Τὰ πλοῖα δὲν ἄραξαν». Ἔτσι μπορεῖ νάντικρύσουμε συνολικὰ τὸ ἔργο τοῦ νέου διηγηματογράφου κι' ὄχι συγκριτικὰ μόνο, ὅπως εἶναι φυσικὸ ὅταν κρίνεται τὸ δεύτερο βιβλίο ἑνὸς συγγραφέα ποῦ ἔκαμε τὴν ἐντύπωσιν στὴν πρώτη ἐμφάνισί του.

Ἡ τέχνη τοῦ κ. Λουντέμη—τὸ πρῶτο καὶ κύριο ποῦ αἰσθάνεται ὁ ἀναγνώστης—ἔχει κάτι πολὺ προσωπικὸ. Καὶ στὸ γράψιμο ποῦ εἶναι πρωτότυπο δυνατὸ καὶ προπαντὸς γοργὰ παραστατικὸ καὶ στὸν τρόπο ποῦ παίρνει μορφή τὸ βίωμα.

Ἡ ἔμπνευση εἶναι ἀκόμη μονόπλευρη, παρμένη ἀπ' τὴν πικρὴ θύμηση μιᾶς βασιανισμένης ζωῆς καὶ δίνεται ἔντονα, μὲ τὴ φλόγα καὶ τὴν ὠμότητα τῆς πραγματικότητος, πρωτόγονη στὴν ὀρμὴ μὰ πολὺ καλλιεργημένη ὡς ὕφος. Ὁ ἥρωας εἶναι ὁ ἴδιος παντοῦ κι' ὁ διηγηματογράφος μᾶς τὸν ἀποκαλύπτει μὲ λεπτομέρειες ποῦ δὲν ἀφήνουν ἀμφιβολία. Εἶναι ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας ποῦ ἐπιμένει μὲ φιλαρέσκεια θάλεγε ναῦτοταπεινώνεται, κάθε στιγμῇ, ἀποκαλύπτοντας τίς ἀδυναμίες κι' ἀποτυχίες του. Στὴν ἀρχὴ αὐτὸ εἶναι πρωτότυπο καὶ συγκινεῖ. Καθὼς ὅμως μὲ τὴ συχνὴ ἐπανάληψη χάνει τὴ δύναμιν του, γίνεται στοιχεῖο ἀντιποικτικὸ ἑξωτερικὸ κίνητρο ποῦ δὲ χρειάζοταν νὰ καταφεύγει σ' αὐτὸ ἢ βαθεῖα ἀνθρώπινη τέχνη τοῦ κ. Λουντέμη.

Κ' εἶναι ἀλήθεια βαθεῖα ἀνθρώπινο τὸ ἔργο τοῦ νέου μας πεζογράφου. Ὁ κόσμος τῶν ταπεινῶν ποῦ βαδίζουν μοναχικοὶ στὸ περιθώριον τῆς ζωῆς, ἐνῶ λαχταροῦν νὰ τὴν ἀγκαλιάσουν μ' ὀλάνοιχτα χέρια, δίνεται ὄχι μόνο μὲ δύναμιν, μὰ καὶ μεγάλη κατάνυξη.

Μιὰ συναδελφικὴ συμπόνια φέρνει μπροστὰ σου τὸν ἄνθρωπο ποῦ παλεύει ἀπεγνωσμένα γιὰ λίγα ψύχουλα τῆς ζωῆς, ἀπλώνοντας τὸ χέρι μὲ πάθος μὰ καὶ μ' ἀξιοπρέπεια καὶ περηφάνεια ποῦ συχνὰ γίνεται εἰρωνία καὶ κάποτε—στὶς καλλίτερες στιγμῆς τῶν βιβλίων—ἐγκαρτερημένη σιγὴ κι' ἀποχώρησις.

Γύρω ἀπὸ τὸν ἥρωα δίνεται στὰ περισσότερα διηγήματα τὸ κοινωνικὸ πλαίσιο, τότε σὲ πένθιμη συμφωνία, ὅπως στὸ «Ράντικα», στὸ «Πάνητος Πάνητος» καὶ στὸ «Κοιμήσου Ἀνέζα μου γλυκά», καὶ πότε σ' ἀντίθεση κ' ὑποβλητικὴ σύγκρουσις ὅπως στὸ «Ἀχ! Καίρὸς γι' ἀγάπη» στὸ «χαμόγελο σὲ πληγωμένα χεῖλη» καὶ ἄλλα.

Ἐπὶ τὰς ἀδυναμίας καὶ διηγήματα πρὸς ἀδύνατα—εἶναι φυσικὸ σ' ἕνα σύνολο δυὸ συλλογῶν—ποῦ ἀπομονώνουν τὸ βίωμα στὴν ἐρωτικὴ μόνο ἀπογοήτευσιν. Ἡ πεζογραφία, ἀντίθετα μὲ τὴν ποίησιν, χάνει ὅταν περιορίζει τὸ δράμα τῆς στὸν ὑποκειμενικὸν κόσμον ποῦ ἔχει πάντα κάποια μονοτονία ὅσο ποικίλα κι' ἂν ἐκ-

δηλώνεται. Μὰ καὶ στὰ πρὸς ἀδύνατα διηγήματα τοῦ κ. Λουντέμη συναντοῦμε πάντα τὸ γοητευτικὸ γράψιμό του, τὴν ἀνθρώπινη νότα ποῦ διαπνέει κάθε γραμμὴν του κ' ἰδιαίτερα τὴν τολμηρὴ παραστατικὴ εἰκόνα ποῦ κάνει τόσο προσωπικὸ τὸ ὕφος.

Μιὰ πλούσια σὲ λαχτάρεις ψυχὴ, διάπυρα διψασμένη κι' ὄνειρικὴ μᾶς μεταδίδει τὸν πόνο καὶ τὴν ποιητικὴν τῆς αἰσθαντικότητος. Ἀπὸ τὸ θερμὸ αὐτὸ βίωμα θὰ ξεκινήσει τὸ πλατὺ δράμα ποῦ θὰ δώσει γενικώτερη ἀξία στὸ ἔργο. Τὸ δείχνει τὸ τελευταῖον διήγημα «Πάνητος Πάνητος» ποῦ εἶναι κιόλας μιὰ πλατύτερη σύνθεσις ζωῆς μ' ἔντονώτερο δραματικὸ παλμὸ καὶ πυκνότερο νόημα.

Ὁ κ. Ραζέλος κινεῖται ἔντονα μέσα στὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν κόσμον. Ἀπὸ τὴ μυθολογία τοῦ πήρε τὸ προηγούμενον ἔργο τοῦ ἕνα ποιητικὸν ἔπος «Ὁ Ἀχιλλεύς», ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν τοῦ παίρνει καὶ τώρα τὸ ἱστορικὸν μυθιστόρημα τοῦ «Βερενίκη».

Ὁ Μῦθος εἶναι ἀπλός: «Ἐνα ἀγνὸν καὶ φλογερὸ αἶσθημα ἀνάμεσα σ' ἕνα χριστιανὸν τὸν Τέλλο καὶ μιὰ ἐθνικὴν νεὰ τὴ Βερενίκη. Μὰ πίσω ἀπὸ τὸ εἰδυλλιακὸν αὐτὸ αἶσθημα ζωντανεύουν δυὸ κόσμοι ἱστορικοὶ, ὁ παλιός, ὁ Ἑλληνικός ποῦ πεθαίνει σὲ μιὰ λαμπρὴ δύση κι' ὁ νέος, ὁ χριστιανικός ποῦ ἐρχεται νάντικαταστήσει τὴν ὁμορφίαν τοῦ παλιοῦ μὲ τὴν ἔξαρσιν καὶ τὴν ἠθικὴν.

Τὸ ἔργο γίνεται στὰ χρόνια τοῦ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου κι' ὁ συγγραφέας βρίσκει τὴν εὐκαιρίαν νὰ περιγράψει τοὺς τελευταίους Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες, καὶ τὴν ὑστερὴν τελετὴν τῶν Ἐλευσινίων καὶ τῶν Δελφικῶν ἑορτῶν. Πρόσωπα ἱστορικὰ πλέκονται μὲσα στὸν κεντρικὸν μῦθον, ἢ Ὑπατία, ἢ Ἀθηνά, ὁ Ἀλάριχος, ὁ τελευταῖος Ὀλυμπιονίκης, οἱ νεοπλατωνικοὶ Ἀθηναῖοι φιλόσοφοι τοῦ καιροῦ, ὁ ἱεροφάντης Ἰμέριος, ὁ Ἐπίσκοπος Πτολεμαῖδος Συνέσιος καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

Εἶν' ἡ ἀλήθεια πὼς οἱ τόσες ἱστορικὲς πληροφορίες, ἀπαραίτητες ἴσως γιὰ νὰ διαγραφῆ ἔντονα ἡ ἐποχὴ, καθυστεροῦν τὴν δράσιν καὶ δίνουν συχνὰ τὴν ἐντύπωσιν πὼς δὲν ἐξυπηρετοῦν ὡς πλαίσιον τὸν μῦθον, μὰ πὼς ἀντίθετα ὁ μῦθος πλέκεται ὅπως αὐτὲς ἀπαιτοῦν γιὰ νὰ βροῦν εὐκαιρίαν νὰ χωρέσουν στὸ μυθιστόρημα. Ἡ σύνθεσις τοὺς γύρω ἀπὸ τοὺς δυὸ ἥρωας εἶναι τεχνητὴ κ' ἡ ἱστορία, ἀντὶ νὰ εἶναι φόντον μόνο κι' ἀτμόσφαιρα γίνεται, κύριος σκοπός, ὑποτάσσοντας τὴν ὑπόθεσιν στὶς δικὲς τοὺς ἀνάγκας. Μποροῦσε νὰ γίνῃ μιὰ ἐπιλογὴ καὶ νὰ μὴ χωθοῦν ὅλα τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς, κ' οἱ ἐπιδρομῆς, κ' οἱ διωγμοὶ κ' οἱ ἱστορικὲς φυσιογνωμίες κ' οἱ θρησκευτικὲς τελετές, μιὰ μιὰ χωριστά, γιατί ἀναγκαστικὰ ὁ ψυχικὸς κόσμος ἐρχεται ἔτσι σὲ δευτέρῃ μοῖρᾳ καὶ τὸ ἀνθρώπινον στοιχεῖον ὑποτάσσεται στὸ ἱστορικόν. Λίγες ἔντονες πινελιές, νάναδείχουν κι' ὄχι νὰ ντίγουν τὸ σχέδιον. Ἐπιλογὴ πρῶτα κ' ὕστερα σύνθεσις, εἶναι ὁ νόμος τῆς τέχνης.

Μὰ ὁ κ. Ραζέλος ξέρει καλὰ κι' ἀγαπᾷ μὲ φανατισμὸν τὴν πλούσιαν σὲ ζυμώσεις κ' ἐνδιαφέροντα ἱστορικὰ αὐτὴ ἐποχὴ ποῦ ἕνας κόσμος γεννιέται κ' ἕνας ἄλλος πανίσχυρος σβῆνει στὸ τέρμα μιᾶς παρακμῆς. Κ' ἡ ἐποχὴ αὐτὴ, ἀνεκμετάλλευστη ἀκόμη σὲ καλλιτεχνικὰ ἔργα, εἶναι φυσικὸ νὰ κεντρίσῃ τὴν δημιουργικὴν φαντασίαν μ' ὅλον τὸν πολυσύνθετον πλοῦτον καὶ τὴν δυναμικὴν γοητείαν τῆς.

Κι' αὐτὴ τὴ γοητεία τὴ δίνει ὄραϊα στὸ μυθιστόρημα τοῦ κ. Ραζέλου. Ἡ τελετὴ τῶν Ἐλευσινίων ἢ ἐρμηνεῖα τοῦ μῦθου τῆς Κόρης, ἢ τελευταῖα Πυθία στοὺς δελφοὺς δίνονται μ' ἔξαρσιν καὶ φαντασίαν.

Ἄν σκοπὸς τοῦ κ. Ραζέλου ἦταν νὰ ζωντανέψῃ τὴν ἐποχὴν, ἀσφαλῶς πέ-

τυχε... Οι αντίρρησεις μας είναι για την πλοκή και το βαθύτερα ανθρώπινο ενδιαφέρον του έργου.

Δέν ξέρω το προηγούμενο έργο του κ. Τροπαιάτη πού, όπως βλέπω στις γνώμες πού παραθέτει στο δεύτερο βιβλίο του, κρίθηκε εύνοϊκά. Έχω στα χέρια μου «Το βιβλίο της άγνωστης αδελφής» πού είναι μιá γυναικεία ψυχογραφία σ' αυτόδιήγηση. Ο νέος συγγραφέας καταπιάνεται με τολημρό θέμα. Δέ λέω πώς είναι δύσκολο νά δώσει ένας άντρας μιá ήρωίδα γυναίκα. Όλα τά μυθιστορήματα και τά διηγήματα είναι γεμάτα από γυναίκες. Μά εδώ ή γυναίκα δέν είναι ένα από τά πρόσωπα μιás πλατειάς σύνθεσης, μιás διήγησης τέλος πάντων. Έδώ τό βάρος πέφτει ολάκαιρο στο γυναικίο τύπο πού αυτοαναλύεται μ' έπιμονή απ' τήν αρχή ως τό τέλος.

Δέ λέω πώς δέ δόθηκε σωστά ή γυναικεία ψυχολογία. Σέ μερικές στιγμές, όπως στην έπαφή της με τή μητέρα, στον έρωτα της, στα όνειρα και στην έσωτερική εύαισθησία της κόρης, ή ήρωίδα είναι γυναίκα ως τις βαθύτερες ίνες της. Σ' άλλα μέρη όμως, στις αισθησιακές ιδιαίτερα σκηνές, χάνεις τή βεβαιότητα πώς έχεις μπροστά σου πραγματικό πλάσμα πού βγαίνει απ' τή ζωή και γίνεται τέχνη. Οι σκηνές με τόν κ. Χρόνη και τόν άγνωστο ήλεκτροτεχνίτη είναι άψυχολόγητες κ' ούτε ή άπόγνωση τή δεύτερη φορά, δικαιολογεί τόσο ξεπεσμό και κυνική άδιαφορία, σέ μιá τόσο λεπτή κ' εύαισθητη ψυχή, ούτε τό πρώτο ξύπνημα τής ζωής, τόση έγκατάλειψη, τήν πρώτη.

Ο άνθρωπος είναι βέβαια κράμα από άντινομίες μά ή μετάπτωση τους χρειάζεται ψυχολογική προετοιμασία. Γιατί ή τέχνη δέχεται δυσκολώτερα από τή ζωή τις άνεξήγητες λύσεις.

Σ' όλη όμως τή διαγραφή του τύπου, στις λεπτομέρειες, στη σκέψη, στην εύαισθησία ιδιαίτερα, υπάρχει πολλή γυναικεία άπλότητα, εύαισθησία και τρυφερότητα κ' άκόμη πολλή καλωσύνη κ' ανθρώπινη συμπόνια.

Τό βιβλίο διαβάζεται άνετα με τήν έκφραστική γλώσσα και τό ζωντανό ύφος του.

Ο νέος συγγραφέας κ. Άνδρικόπουλος μάς έδωκε σέ μετάφραση ένα άπόσπασμα τής μελέτης του Γαλλορώσσου Άνρϋ Τρουαγιά «Ο Ντοστογιέφσκι στο κάτεργο», πού ζωγραφίζει δραματικά τήν κρίσιμη περίοδο τής ζωής του Ντοστογιέφσκι στο κάτεργο και στη Σιβηρία πού είχε τόση επίδραση στη ζωή και στο έργο του.

Άνάμεσα από τούς κοινωνικούς άγώνες, τήν περιπέτεια τής φυλακής και τής έξορίας, τις άλλεπάλληλες ήθικές και σωματικές δοκιμασίες, διαγράφεται τραγική, δυνατή, πνευματικώτατη και προπαντός βαθεία ανθρώπινη ή φυσιογνωμία του μεγάλου Ρώσου κοινωνιολόγου πού δεσπόζει σ' ολάκαιρη μιá εποχή και πίσω απ' αύτήν ζωντανεύει ένας ανθρώπινος κόσμος, ή άγωνία του πνεύματος, ή πικρή μοίρα του έκλεκτου.

Η μετάφραση είναι έκφραστική, ζωντανή, καλογραμμένη σέ μιá γλώσσα άπλη πολύ δουλεμένη.

Τό βιβλίο προλογίζει ό κριτικός κ. Γιώργος Μυλωνογιάννης πού δίνει μιá σύντομη μά θερμή κ' έντονη εικόνα του Ρώσου γίγαντα μέσα στην εποχή και στην ιδεολογία του κ' ιδιαίτερα μέσα στις καλλιτεχνικές επιδιώξεις του έργου του. Τό σύντομο αυτό προλογικό σημείωμα, γραμμένο μ' άληθινή άγάπη, κατατοπίζει τόν άναγνώστη, τονίζοντας τά σημεία πού κάνουν τό συγγραφέα και τό έργο τόσο ξεχωριστό στην παγκόσμια λογοτεχνία.

ΣΟΦ. ΜΑΥΡΟΙΔΗ-ΠΑΠΑΔΑΚΗ

Εμπειόμενοι

Τό νέο θέατρο

Μέσα στην καταιγίδα πού ταράζει ολάκαιρο τόν κόσμο, ό τόπος μας συνεχίζει μιá πορεία άληθινού πολιτισμού. Έτσι ή Θεσσαλονίκη, ή Μακεδονική πρωτεύουσα, είδε αυτές τις ήμέρες νά ζωντανεύει ένα από τά ώραιότερα πνευματικά όνειρά της: Άπόχτησε θέατρο και τί θέατρο, τό καλλίτερο όπως λένε όλες οι πληροφορίες των Βαλκανίων από τήν τεχνική άποψη, τή χωρητικότητα και τά σκηνικά μέσα. Τό θέατρο τούτο είναι θερινό και ιδρύθηκε από τό ίδιο τό Κράτος, έγκαινιάστηκε κ' όλας με κάθε μεγαλοπρέπεια. Ο θίασος του Βασιλικού, πού ναι τιμή μας μεγάλη, έφτασε κει και άρχισε νά παίξει μάλιστα τά καλλίτερα έργα του ρεπερτορίου του. Πώς νά μη χαιρέται λοιπόν κανείς γι' αυτό τό μεγάλο πνευματικό γεγονός και πώς νά μη γιορτάζει μαζί με τή Θεσσαλονίκη πού βλέπει σ' αυτό, τό πρώτο κίνημα για μιá πνευματική άναγέννηση, όλη ή Έλληνική διανοητική οίκογένεια;

Δεύτερο σημαντικό γεγονός πούχει μάλιστα σ' αυτές τις ήμέρες ξεχωριστή σημασία, είναι ό έρχομός εδώ των Βουλγάρων καλλιτεχνών και ή ώραία έκθεση τους στη «Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών». Έδειξε στα μάτια όλου του κόσμου ένα άνώτερο πνεύμα στις σχέσεις των δυό χωρών κ' άκόμα πώς αυτός ό τόπος δέν έπαψε νά πιστεύει στην άνωτερότητα των ανθρώπων και σέ εύγενικώτερα ιδανικά, ψηλότερα από αυτά πού σκορπίζουν τή συμφορά σ' άλλα σημεία τής γής και τήν ποτίζουν με αίμα και δάκρυα.

Άς εύχηθούμε αυτό τό παράδειγ-

μα πού ύφώνεται στη μικρή μας γωνιά, νά προκαλέσει μιá άφύπνιση και μιá έπιστροφή των λαών στους δρόμους πού πρέπει.

Ο Πειραιάς

Ο Πειραιάς φανερώνεται τόν τελευταίο καιρό έτσι πού θυμίζει τά περασμένα εκείνα χρόνια πού ή φιλολογική ζωή του ήταν ξεχωριστή. Βιβλία, περιοδικά, φιλολογικές σελέδες ό τύπος του, συζητήσεις, συνεντεύξεις, ζυμώσεις γύρω από πνευματικά και καλλιτεχνικά τοπικά πράγματα. Χαιρέται κανείς νά παρακολουθεί αύτή τήν ώραία κίνηση πού ή άνθησή της είναι συνδεδεμένη με τή δράση τής φιλοτέχνου Δημοτικής του άρχής.

Ένα θαυμαστό συγκρότημα

Ο περίφημος μάεστρος Έρμαν Σέρχεν πού ήρθε τώρα τελευταία προσκαλεσμένος απ' τό Ώδειο Άθηνών κ' έδωσε κονσέρτα στο θέατρο του Ήρώδη του Άττικού άνακάλυψε στον Πειραιά τή σπουδαιότερη παιδική χορωδία-όπως είπε-του κόσμου. Πρόκειται για τό συγκρότημα πού φέρνει τόν τίτλο «Παιδική χορωδία τής Έλλάδος». Γι' αυτό είχε άσχοληθεί πρό καιρού και ή «Νεοελληνική Λογοτεχνία». Τό άποτελούν σαράντα παιδιάκια από 8—14 έτών μουσικώτατα καταρτισμένα με τή μεθοδική δουλειά πού γίνεται στους κόλπους του συγκροτήματος. Γράφουν και διαβάζουν μουσική, ξέρουν άρμονία και μπορούν νά λύσουν στον πίνακα κάθε πρόβλημα μουσικής συνθέσεως πού θά τούς τεθεί. Ψυχή του συγκροτήματος μιá μουσική προσωπικότητα του Πειραιά: ό κ. Άλέξ. Αϊνάν γνωστός στους μουσικούς κύκλους με τις μελέτες του κ' ένα έξαιρετικό όρατήριο του, πού είχε παιχτεί άλλοτε στα «Ολύμπια». Νομίζουμε πώς κ' αυτό άκόμα τό γεγονός είναι κάτι πού δείχνει ότι ό Πειραιάς με τά έργοστάσια και τό λιμάνι του δέν είναι μονάχα μιá πόλη του Κερδώου Έρμη.

Λίστα βιβλιογραφίας

Στάθης Αλυμίσια : Το διήγημά σας «Ειδύλλια» είναι πολύ καλογραμμένο έχει όμως κάποια δόση ρομαντισμού περισσευούμενη. **Βάσω Βασιλείου :** Το ποίημά σας «Απόψε πού σέ σκέφτηκα» είναι καλό. **Μίλτο Χρυσάνθη :** Το διήγημά σας «Παραθεριστές» είναι καλλίτερο από το προηγούμενο, χρειάζεται όμως και σέ τούτο περισσότερη συμπύκνωση στο θέμα. **Γρηγόρη Κωνσταντινόπουλο :** Οι σκέψεις σας είναι καλές αλλά κάπως κοινότυπες. Πιστεύουμε πως με μιá άλλη συνεργασία σας λίγο πιο διαλεγμένη θα μείνουμε ικανοποιημένοι. **Καίτη Σβεράνου :** Φρόντιστε να διώξετε το ρομαντικό στοιχείο πού κυριαρχεί στο γράψιμό σας. Επίσης να δίνετε περισσότερο περιεχόμενο σκέψης και λιγώτερη αφήγηση. **ΟΣ. ΗΣ :** Το ποίημά σας «Ψάχνω να βρω» θάθελε περισσότερη τεχνική εκτέλεση. **Σπύρο Κυρίτση :** Το ποίημά σας «Θλίψη» φαίνεται αδόλευτο γι' αυτό οι χασμωδίες είναι συχνές. **Ι. Μαύρο :** Η απλότητα πού δίνετε στα ποιήματά σας τα κάνει πολύ συμπαθητικά. Χρειάζονται όμως κάπου - κάπου να παρουσιάζουν κ' ένα τόνο προσωπικό. **Γρηγόρη Βέρλη :** Δυστυχώς και τα δυό σας ποιήματα «Θρηνώντας» και «Δέν ήταν ή χαρά μου» δέ μās ικανοποιούν απόλυτα. **Μαρία Δεβόρα :** Από τα ποιήματά σας κρατούμε το «De profundis». **Κίτσα Μαλικούτη :** Από τη συνεργασία σας κρατούμε για δημοσίευση τη μελέτη «Η σημερινή θέση του Ζολά». **Ιβύκο :** Το ποίημά σας «Η βάρκα» καλό και το κρατούμε για δημοσί-

ευση. **Ξ. Καρακάλο :** Οι μεταφράσεις σας αρκετά καλές. **Φοίβο Δέλφη :** Το ποίημά σας «Ανάγλυφο κόρης» το κρατούμε για δημοσίευση. **Πέτρο Γρανίτη :** Η μελέτη σας «Φυγή μέσα στο όνειρο» καλή και θα δημοσιευθεί με τη σειρά της. **Γιώργο Χρυσανγιώτη :** Το διήγημά σας «Στοιχειωμένος μύλος» θάταν καλό αν ήταν ολοκληρωμένο. **Πέτρο Θαλασσινό :** Οι πραγματικές αξίες δέ μειώνονται από τις κρίσεις μερικών ανθρώπων, αν λοιπόν κ' έσειε θαρρείτε τον έαυτό σας για τέτοια πριν απ' όλα πρέπει νάχετε έμπιστοσύνη σ' ό,τι γράφετε. Κι' όταν αυτό γίνει δέ θα θυμώνετε σαν κανείς παρά την έλπίδα σας δέν ικανοποιηθεί από την ύψηλή τέχνη σας. **Τάκη Φωστήρα :** Το να διαλέγει κανείς το ψευδώνυμο «Φωστήρας» δέ θα πεί πως είναι και φωστήρας στην τέχνη. Λυπούμαστε πού ο κριτικός μας δέ σās βρήκε άξιο, αλλά τί να γίνει. Η γνώμη του είναι σεβαστή από το δικό μας Περιοδικό. **Βασ. Βαφειάδη :** Η παραγγελία σας έξετελέσθη. **Ηλία Μισυρλή :** Τα τεύχη πού μās ζητήσατε υπάρχουν, αλλά τόσο λίγα ώστε δυστυχώς δέν μπορούμε να σās κάνουμε καμμιά έκπτωση.

Παρακαλούμε τους αναγνώστες μας όταν μās στέλνουν συνεργασία τους να μη άπαιτούν να έγκριθεί σαν δέν αξίζει γιατί έτσι δυστυχώς δέν μπορεί να γίνει κριτική τέχνης και το Περιοδικό μας δέ θα μπορεί να προσφέρει απόλυτως τίποτα στην ύπηρεσία της τέχνης.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

Γ. ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ

Ένώ χτυπάν οι 12

Το βιβλίο που έγραψε ο Σύγγραφέας του Μαμούθ λίγους μήνες πριν από το θάνατό του

Τιμή δρ. 20

Ν. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ

Το Γυμνό παιδί

Η Νουβέλα έτούτη χαρακτηρίστηκε από τους κριτικούς σαν ένα από τα καλλίτερα πεζογραφήματα της χρονιάς.

Τιμή δρ. 25

ΤΖ. ΓΚΑΛΣΓΟΥΡΘΟΥ

Ο Ίδιοκτήτης

Ένα περίφημο κοινωνικό μυθιστόρημα πού δοσμένο σέ άρτια λογοτεχνική μετάφραση από την κ. Σ. Παπαδάκη αποτελεί πολύτιμη συμβολή στα έλληνικά γράμματα.

Τιμή δρ. 60

Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ

Σκέψη και Ποίηση

στα Νεοελληνικά χρόνια

Πωλείται σ' όλα τα βιβλιοπωλεία

Τιμή δρ. 20

ΠΙΠΙΝΑΣ ΤΣΙΜΙΚΑΛΗ

Από τη ζωή

10 Ηθογραφικά διηγήματα γραμμένα με πολύ απλότητα και χάρη

Τιμή δρ. 25

Το καινούργιο βιβλίο του

Μ. ΛΟΥΝΤΕΜΗ

Περιμένοντας το ούράνιο τόξο

Πωλείται σ' όλα τα βιβλιοπωλεία

Τιμή δρ. 40

ΜΕΝ. ΛΟΥΝΤΕΜΗ

Τα πλοία δέν άραξαν

Δεύτερη έκδοση

Κρατικό βραβείο 1938

Πωλείται δρ. 40

Χ. ΛΕΒΑΝΤΑ

Η Φαμίλια του Νώε

18 Διηγήματα παρμένα από τη ζωή του άνώνυμου κόσμου

Τιμή δρ. 40

Ἐκδόσεις Νεοελληνικῆ Λογοτεχνίας

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

- 1) ΝΙΚΗΦ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ: Τὸ γυμνὸ παιδί (Νουβέλα)
- 2) Γ. ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ: Ἐνῶ χτυπᾶν οἱ 12 (ποιήματα)
- 3) ΠΙΠΙΝΑΣ ΤΣΙΜΙΚΑΛΗ: Ἀπὸ τῆ ζωῆ (Διηγήματα)
- 4) Ο ΠΑΙΔΙΚΟΣ ΚΗΠΟΣ: Εἰκονογραφημένο παιδικὸ βιβλίον
- 5) ΣΤΕΦ. ΜΟΡΦΗ: Σφυριές στ' Ἀμόνι (ποιήματα)
- 6) ΓΙΑΝΝΗ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ: Σκέψη καὶ ποίηση στὰ Νεοελληνικά Χρόνια (μελέτη)
- 7) ΣΩΤΟΥ ΣΚΟΥΤΑΡΗ: Στοχασμοὶ κι' αἰσθήσεις (ποιήματα)
- 8) ΜΑΡΙΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ: Μενεξέδες (ποιήματα)
- 9) ΣΠΥΡΟΥ ΞΑΝΘΑΚΗ: Ἡ παρουσία τοῦ Δευτέρου (ποιήματα)
- 10) ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΑΡΑΝΤΑΡΗ: Στούς φίλους μιᾶς ἄλλης χαρᾶς (ποιήματα)
- 11) ΠΕΤΡΟΥ ΔΗΜΑ: Στὴ βορινὴ πλαγιά τῆς Κυραβγένας (διηγήματα)
- 12) ΣΤΑΘΗ ΕΡΥΚΙΝΗ: Τυχοδιώχτες (ποιήματα)
- 13) ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Α' Τόμος ἄδευτ. δραχ. 100
- 14) » » Β' » » » 20
- 15) ΜΕΝ. ΛΟΥΝΤΕΜΗ: Περιμένοντας τὸ οὐράνιο τόξο
- 16) » » Τὰ πλοῖα δὲν ἄραξαν β'. ἔκδοσις
- 17) JOHN GALSWORTHY: Ὁ Ἰδιοκτῆτης (Μυθιστόρημα μετ. Σοφίας Παπαδάκη).
- 18) ΧΡΗΣΤΟΥ ΛΕΒΑΝΤΑ: Ἡ Φαμίλια τοῦ Νῶε (Διηγήματα)
- 19) Γ. ΑΙΝΟΥ: Τ' ἀγριολούλουδα τ' ἀγροῦ (ποιήματα)

ΠΡΟΣΕΧΩΣ

- 1) Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ: Μὲ τὸν κόμπο στὸ λαιμὸ (Νουβέλα)
- 2) ΒΕΝΕΔΕΤΤΟ CROCE: Αἰσθητικὴ (Μετ. Ι. Κατμη)

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ 4 (ΣΥΝΤΑΓΜΑ) ΑΘΗΝΑ

Τυπογραφεία: «Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας» Πραξιτέλους 22